

ΤΟΠΩΝΥΜΙΚΟ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΠΕΡΑΤΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Παρ' ὄλο πού ἡ μελέτη τῶν τοπωνυμίων ἔχει ἀναμφισβήτητα με-  
γάλη ἀξία τόσο γιὰ τὴν ἐπιστήμη, ὅσο καὶ γιὰ τὸ ἔθνος γενικότερα, δὲν  
ἔχει γίνεи συστηματικὴ προσπάθεια πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτή, μὲ ἀπο-  
τέλεσμα νὰ ὑπάρχη ἓνα μεγάλο κενὸ στὴ μελέτη τῶν ἐλληνικῶν τοπω-  
νυμίων. Εἶναι πράγματι γνωστὸ ὅτι λίγες περιοχὲς τῆς Ἑλλάδος ἔχουν  
μελετηθῆ ἔξαντλητικὰ ἀπὸ τὴν ἄποψη τῶν τοπωνυμίων. Οἱ περισσότερες  
ἀπὸ τὶς μελέτες αὐτὲς εἶναι συλλογὲς φιλόπωνων ἐρασιτεχνῶν καὶ λίγες  
εἶναι οἱ ἀξιόλογες ἐπιστημονικὲς τοπωνυμικὲς μελέτες πού χαρακτηρί-  
ζονται ἀπὸ πληρότητα<sup>1</sup>.

Τὰ ἴδια ἰσχύουν καὶ γιὰ τὸ τοπωνυμικὸ τῆς Ἡπείρου. Παράλληλα  
πρὸς τὶς καθαρὰ τοπωνυμικὲς συλλογές<sup>2</sup>, πού ὅλες σχεδὸν εἶναι δημο-

1. Ὅπως Κ. Amantos, Die Suffixe der neugriechischen Ortsnamen, München 1903, Κ. Ἄ μ ά ν τ ο υ, Συμβολὴ εἰς τὸ τοπωνυμικὸν τῆς Χίου, Λεξικογρ. Ἀρχεῖον 2(1916)12-48, 157, τ ο ὦ Ἰ δ ι ο υ, Τοπωνυμικά, Λεξικογρ. Ἀρχεῖον 5 (1918-20) 58-64, Σ ί μ. Μ ε ν ά ρ δ ο υ, Τοπωνυμικὸν τῆς Κύπρου, Ἀθηνά 18 (1905)315 κέξ., Χ. Π α π α χ ρ ι σ τ ο δ ο ὄ λ ο υ, Τοπωνυμικὸ τῆς Ρόδου, Ρόδος 1951 (ἐφεξῆς συντομογρ. Π α π α χ ρ ι σ τ ο δ ο ὄ λ ο υ), Κ. Μ η ν ᾱ, Τὸ τοπωνυμικὸ τῆς Κάσου, Ἀθήνα 1975, καὶ κυρίως τοῦ Ἰ ω ά ν. Θ ω μ ό π ο υ λ ο υ, Μελέτη τοπωνυμικὴ τῆς νήσου Κέως, ἐν Σύρῳ 1963, διδακτορικὴ διατριβὴ (ἐφεξῆς συντομογρ. Θ ω μ ό π ο υ λ ο υ).

2. Γ. Ἄ ν α γ ν ω σ τ ο π ο ὄ λ ο υ, Μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῶν Ἡπειρωτικῶν τοπωνυμίων, «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά» 1 2926)86-101 (ἐφεξῆς συντομογρ. Ἄ ν α γ ν ω σ τ ό π ο υ λ ο υ, Δ η μ. Γ ε ω ρ γ α κ ᾱ, Σλαβικὴ ἐπίδραση στὸ τοπωνυμικὸ τῆς Ἡπείρου, ἀφιέρωμα εἰς τὴν Ἡπειρον εἰς μνήμην Χρ. Σούλη (Ἀθῆναι 1956, 46-80 ἐφεξῆς συντομογρ. Σ ο ὄ λ η ς), Σ τ ε φ. Μ π έ τ τ η, Τοπωνυμικὸ τῆς ποτε ἐπαρχίας Κουρέντων, «Ἡπειρ. Ἐστία» 10(1961)144-150, 419-426, 11(1962) 426-434 (ἐφεξῆς συντομογρ. Μ π έ τ τ η ς, Κούρεντα), Τοπωνυμικὸ Γραμμένου Ἰωαννίνων, «Ἡπειρωτικὴ Ἐστία» 8 (1959) 686-692 (ἐφεξῆς συντομογρ. Μ π έ τ τ η ς, Γραμμένου), Τοπωνυμικὸ τοῦ χωριοῦ Βελτσίστα Ἰωαννίνων, «Ἡπειρωτικὴ Ἐστία» 9(1960) 34-45 (ἐφεξῆς συντομογρ. Μ π έ τ τ η ς, Βελτσίστα), Κ. Σ τ ε ρ γ ι ο π ο ὄ λ ο υ, Περὶ τῶν τοπωνυμίων τῆς Ν.Δ. Ἡπείρου, «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά» 3 (1928) 321-331 (ἐφεξῆς συντομογρ. Τοπ. Ν.Δ. Ἡπ.), Συμβολὴ εἰς τὴν ἔρευναν τῶν Ἡπειρωτικῶν τοπωνυμίων, «Ἡπειρ. Χρονικά» 8 (1933) 99-140 (ἐφεξῆς συντομογρ. Συμβολή), Τοπωνυμικὸ τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης, «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά» 9(1934)204-244, 12(1937)205-251, 13(1938)151-190. (ἐφεξῆς Τοπ. Κονίτ.).

σιευμένες στα περιοδικά «'Ηπειρωτικά Χρονικά», «'Ηπειρωτική 'Εστία», και «Σκουφᾶς», υπάρχουν γενικότερες μελέτες περί 'Ηπείρου, λαογραφικοῦ και ιστοριογεωγραφικοῦ περιεχομένου<sup>1</sup>, πού περιλαμβάνουν ὕλι- κὸ πολύτιμο γιὰ τὸν μελετητῆ τῶν 'Ηπειρωτικῶν τοπωνυμίων.

Στὸ Σπουδαστήριον Γλωσσολογίας τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου 'Ιωαννίνων ἄρχισε μιὰ προσπάθεια γιὰ τὴ συλλογὴ τῶν 'Ηπειρωτικῶν τοπωνυμίων, προσπάθεια πού ὑπάρχει ἢ διάθεση νὰ συ- νεχιστῆ μὲ τὴ βοήθεια τῶν 'Ηπειρωτῶν φοιτητῶν τοῦ Πανεπιστημίου. 'Αλλὰ ἂν ἡ προσπάθεια αὐτὴ δὲν ἐνισχυθῆ καὶ ἀπὸ ἄλλες πηγές, ἡ ὁλο- κλήρωση τῆς συλλογῆς (πού ἀπαιτεῖ πολὺ χρόνον καὶ ἀρκετὸ χρῆμα, προ- κειμένου νὰ γίνουν ἀποστολές σὲ ὅλα τὰ χωριά, ὥστε νὰ συνταχτῆ πλή- ρους τοπωνυμικὸς χάρτης τῆς 'Ηπείρου) θὰ καταστῆ ἀδύνατη.

Τὸ Σπουδαστήριον Γλωσσολογίας τοῦ Πανεπιστημίου 'Ιωαννίνων εἶναι πρόθυμον νὰ δεχτῆ κάθε γλωσσικὴ συλλογὴ εἴτε ἀναφέρεται ἀπο- κλειστικὰ στὰ τοπωνύμια, γιὰ τὰ ὁποῖα γίνεται λόγος, εἴτε γενικότερα σὲ ἰδιωματικὰ γλωσσικὰ φαινόμενα καὶ λέξεις τῆς 'Ηπείρου. Πάντως εὐκατῶ θὰ ἦταν νὰ εἶναι κάπου μαζεμένες ὅλες οἱ ἐργασίες ἢ νὰ δημοσιεύωνται σὲ γνωστὰ περιοδικὰ, κατὰ προτίμησιν 'Ηπειρωτικά, ('Ηπειρωτικά Χρονικά, 'Ηπειρωτικὴ 'Εστία, Σκουφᾶς), γιὰ νὰ μπορῆ νὰ τίς βρῆσκη κανεὶς εὐκόλα καὶ νὰ τίς χρησιμοποιῆ. Μόνον μετὰ τὴ συγ- κέντρωση ὁλόκληρου τοῦ ὕλικου θὰ εἶναι δυνατὴ μιὰ γενικὴ θεώρησις, πού θὰ ἐπιτρέψῃ τὴ συναγωγὴ συμπερασμάτων.

Στὰ πλαίσια αὐτὰ ἡ παροῦσα ἐργασία ἄς θεωρηθῆ ὡς μικρὴ συμ- βολὴ στὸν καταρτισμὸ ἑνὸς εὐρύτερου τοπωνυμικοῦ τῆς 'Ηπείρου.

Τὸ χωριὸν Περᾶτη (ἠ) (περισσότερα βλ. παρακάτω στὴ λ. **Περᾶτη**) ἀνήκει στὰ Γραμμενοχώρια. Βρίσκεται σὲ ἀπόστασις 20 χιλιομέτρων ἀπὸ τὰ Γιάννινα (πρὸς τὰ ΝΔ) καὶ γειτονεύει μὲ τὰ χωριά: Λοφίσκος (Τσέργιανη), Πολύλοφος (Κοβίλιανη), Γραμμένο (τὸ σπουδαιότερον ἀπὸ τὰ Γραμμενοχώρια), "Αἱγιοὶ 'Ανάργυροι (Βράβορη), Βαγενῆτι, Κόντσικα καὶ Παλαιὰ 'Αλώνια (Πετράλωνα).

Παλιότερα εἶχε τὴν ὀνομασίαν **Παλιούρη**, ἢ καὶ **Παλιούρι**, τὸ (βλ. παρακάτω στὶς λέξεις) καὶ βρισκόταν σὲ ἄλλη θέσις κοντὰ στὸ χωριὸν

1. Π.χ. στὰ ἔργα τοῦ Π α ν. 'Α ρ α β α ν τ ι ν ο ῦ, Χρονογραφία τῆς 'Η- πείρου, τόμοι 1-2, 'Αθήναι 1856-57, Περί τῆς ἀρχαίας χωρογραφίας τῆς 'Ηπείρου, περιοδ. «Πανδώρα» τόμ. Θ' (1858) σελ. 529, Σ ε ρ α φ ε ἰ μ "Αρτης, Δοκίμιον ἱστο- ρικῆς τινοσ περιλήψεως τῆς ποτε... πόλεως "Αρτης καὶ .Πρεβέζης, ἐν 'Αθήναις 1884, 'Ι ω ἄ ν. Λ α μ π ρ ῖ δ ο υ, 'Ηπειρωτικά Μελετήματα τόμ. 1-2, ἐν 'Αθήναις 1888 - φωτοανατύπωσις 1971, Σ π. Σ τ ο ὑ π η, Πωγωνησιακὰ καὶ Βησσανιώτικα, τόμ. Α' (ἐν Πάτραις 1962) τόμ. Β' (Κέρκυρα 1964) (ἐφεξῆς συντομογρ. Σ τ ο ὑ π η ς).

Λοφίσκος. Καταστράφηκε όμως από πανώλη, όπως και πολλά άλλα χωριά του νομού. Οι έναπομείναντες κάτοικοι εγκαταστάθηκαν στην περιοχή του σημερινού χωριού Περάτη.

Για τη συλλογή των τοπωνυμίων που ακολουθούν με βοήθησαν οι κάτοικοι του χωριού: Γεωργίτσα Ά. Μπέχλη (90 χρονών), Σωτήρης Μπέχλης, Γιάννης Μπέχλης και Βασίλης Μάντζιος. Με τους δυο τελευταίους μάλιστα επισκεφτήκαμε σχεδόν όλες τις τοποθεσίες του χωριού, για να διαπιστώσω και προσωπικά επί τόπου τη μορφολογία του χώρου.

Πριν αρχίσω όμως ν' αναφέρω κάθε τοπωνύμιο, θά ήθελα να τονίσω προκαταβολικά ότι γενικά η περιοχή που ανήκει στο χωριό δεν παρουσιάζει χαρακτηριστικές έδαφικές έναλλαγές (ψηλά βουνά, ποτάμια, χαράδρες), αλλά μικρούς λόφους, χωράφια και ρεματιές.

### Τ Α Τ Ο Π Ω Ν Υ Μ Ι Α

Τά τοπωνύμια του χωριού Περάτη είναι τά παρακάτω:

**"Αι Κόλας <"Αγιος Νικόλαος**

Λέγεται η περιοχή στην οποία βρίσκεται μιá πολύ πλιιά εκκλησία. Σώζονται ό κυρίως ναός σε σχετικά καλή κατάσταση, έρείπια προνάου και άλλου συμπληρωματικού κτίσματος, καθώς και χρονολογία πάνω σε πλάκα έντοιχισμένη. Η έπιγραφή διαβάζεται ως εξής:

ΕΤΙ	3	ΡΥ	ετι ζρν (=1641/2)
ΠΑ	Τ	ΡΙΑ	πα τρια (;)

Η εκκλησία λειτουργείται κάθε χρόνο την τρίτη μέρα του Πάσχα και όχι στη μέμη του Άγίου (6 Δεκεμβρίου). Ός τοπωνύμιο είναι συχνότατο<sup>1</sup>.

**"Αι Λιάς <"Αγιος Ήλιος**

Τό μέρος γύρω από την κεντρική εκκλησία του χωριού, δηλ. την εκκλησία όπου εκκλησιάζονται κάθε Κυριακή. Έκει δίπλα βρίσκεται και τó Σχολείο. Είναι από τά συνηθισμένα τοπωνύμια - άγιωνύμια<sup>2</sup>, καθώς και τó προηγούμενο και τó επόμενο.

1. Ένδεικτικά αναφέρω ότι υπάρχουν τουλάχιστον είκοσι Κοινότητες και πενήντα περίπου Οικισμοί της Ελλάδος με τó ίδιο όνομα, εκτός από τά άπλά τοπωνύμια, όπου βρίσκεται μόνο η εκκλησία με την γύρω περιοχή (Λ ε ξ ι κ ό ν των Δήμων, Κοινοτήτων και Οικισμών της Ελλάδος, Έθνική Στατιστική Έπηρεσία Ελλάδος, Άθηναι 1963) 8 και 168 (έφεξής συντομογρ. Λ Δ Κ Ο).

2. Έξι Κοινότητες και δέκα Οικισμοί της Ελλάδος φέρουν την όνομασία "Αγιος Ήλιος (Λ Δ Κ Ο, 6 και 166). "Αι Λιάδες βρίσκουμε άκόμη στη Ζίτσα, στα

**Ἄϊ Τριάδα < Ἁγία Τριάδα**

ἽΟνομασία τοποθεσίας στὴν ὁποία δεσπόζει ἓνα ξωκκλήσι στὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδος. Διατηρεῖται σχετικὰ καλὰ καὶ λειτουργεῖται τὴν τέταρτη μέρα τοῦ Πάσχα. Ὡς τοπωνύμιο ἀπαντᾷ πολὺ συχνά<sup>1</sup>.

**Ἄλῃ μνήμα, βλ. Μνήμα Ἄλῃ**

**Ἀνήλια, τὰ - Ἀνήλιο, τὸ**

Ἐπὸ τὸ *ἀν-ἥλιος*. Τοποθεσία πού σχεδὸν καθόλου δὲν τὴ βλέπει ὁ ἥλιος. Κοινότητες ἢ Οἰκισμοὺς μὲ τὸ ὄνομα Ἀνήλιον βρῖσκομε στὶς ἐπαρχίες Ὀλυμπίας, Μετσόβου, Βόλου<sup>2</sup>, ἀπλὲς δὲ τοποθεσίες στὰ χωριά: Βίτσα<sup>3</sup>, Γραμμένο<sup>4</sup>, Βελτσιόστα<sup>5</sup>, Ἀραχωβίτσα, Ζέλοβα<sup>6</sup>, (ὡς *Μέγα Ἀνήλιο*), Κουκούλι<sup>7</sup> (ὡς Ἀνήλια, τὰ), Γουργιάνιστα (ὡς Ἀνήλια, ἡ), Χίνκα, στὰ χωριά τῆς Κόνιτσας: Ἐξοχή, Κεράσοβο, Πυρσόγιαννη, Στράτσανη, Χιονιάδες, Ἀμάραντο<sup>8</sup> καὶ πιθανότατα καὶ σὲ ἄλλα χωριά, ἀπ' ὅπου δὲν ἔχουν συγκεντρωθῆ ἀκόμη τὰ τοπωνύμια.

**Ἀσφακουτή < Ἀσφακωτή, ἡ**

Ἡ ὄνομασία τῆς τοποθεσίας ὀφείλεται στὸ γνωστὸ φυτὸ ἀσφάκα (ἐλελίφασκος, φασκομηλιά), πού ἀφθονεῖ στὸ μέρος αὐτό. Τοπωνύμια Ἀσφάκα ὑπάρχουν καὶ στὰ χωριά Ἀραχωβίτσα<sup>9</sup>, Διχομοίριον<sup>10</sup> (ὡς Ἀσφακερὸ - Ἀσφακούλα), Χίνκα, Γουργιάνιστα Ἰωαννίνων καὶ πιθανότατα καὶ ἄλλοῦ, ἐνῶ παράλληλα θὰ συναντήσουμε καὶ Κοινότητες ἢ Οἰκισμοὺς τῆς Ἑλλάδος μὲ τοὺς τύπους Ἀσφάκα, Ἀσφακερόν, Σφάκα, Σφακερά, Σφακός, Σφακούρα<sup>11</sup>.

χωριά Βουργαρέλι (Στεργιάπουλος, Τοπ. Ν.Δ. Ἠπ. 330), Ἀραχωβίτσα (Μπέττης, Κούρεντα 146), Κορύτιανη (Στεργιάπουλος, Συμβολή 105), Μελισσουργοί (Στεργιάπουλος, Συμβολή 121), Γουργιάνιστα (σήμερα Ἁγίος Χριστόφορος) καὶ ἴσως σὲ πολλὰ ἄλλα.

1. Ἐτσι ὀνομάζονται δέκα Κοινότητες καὶ εἴκοσι τέσσερες Οἰκισμοὶ τῆς Ἑλλάδος (Λ Δ Κ Ο, 4 καὶ 163). Ἀλλὰ καὶ τοποθεσίες, στὶς ὁποῖες ὑπῆρχε ἢ ὑπάρχει δμώνυμη ἐκκλησία, εἶναι ἀρκετὲς μὲ τὸ ἴδιο ὄνομα.

2. Λ Δ Κ Ο, 16

3. Δ η μ. Σάρροϋ, Τοπωνυμικὸν Βίτσης καὶ Μονοδενδρίου Ζαγορίου, «Ἠπειρωτικὰ Χρονικὰ» 12(1937)192 (ἐφεξῆς συντομογρ. Σάρροϋ).

4. Μπέττης, Γραμμένο 688.

5. Μπέττης, Βελτσιόστα 36, ὅπου σημειώνει γιὰ τὸ τοπωνύμιο «πῆρε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὴ θέση».

6. Μπέττης, Κούρεντα 146 καὶ 429.

7. Στεργιάπουλος, Συμβολή 106.

8. Στεργιάπουλος, Τοπ. Κονίτ. 9(1934)215.

9. Μπέττης, Κούρεντα 146.

10. Στεργιάπουλος, Τοπ. ΝΔ Ἠπ. 325.

11. Λ Δ Κ Ο, σσ. 24, 142, 180, 304.

**Αἰγερينوῦ στ' < στοῦ Αἰγερينوῦ**

Λέγεται ἡ περιοχή στὴν ὁποία βρίσκεται καὶ τὸ κτῆμα ἑνὸς κατοίκου τοῦ χωριοῦ, ποῦ φέρει τὸ ὄνομα αὐτό. Μὲ τὸ ἴδιο ὄνομα ὑπάρχει καὶ Κοινότητα στὴν ἐπαρχία Βοῖου Κοζάνης<sup>1</sup>.

**Βαρ'κό, τὸ**

Ἵονομάζεται ἔτσι τὸ μέρος γύρω ἀπὸ ἕναν λάκκο, ποῦ εἶναι πάντα ὑγρὸς (συνήθως οἱ λάκκοι ποῦ δὲν κρατοῦν νερὸ τὸ καλοκαίρι λέγονται ξερὸ λακκοί). Ἐτυμολογικὰ ἡ λέξη παράγεται ἀπὸ τὸ ἐπίθ. βαρικός καὶ αὐτὸ πάλι ἀπὸ τὸ ἐπίθ. βαρὺς καὶ τὴν παραγωγικὴ κατάληξη -ικός (βαρὺς > βαρικός > βαρ'κός, βαρκό) καὶ σημαίνει «ὁ ἔχων πολλὴν ὑγρασία»<sup>2</sup>. Ὡς οὐσιαστικὸ πλέον καὶ μὲ τὴν τοπωνυμικὴ χρῆση του ἀπαντᾷ σὲ πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος<sup>3</sup> μὲ τοὺς τύπους Βαρ'κό, τὸ ἢ Βαρ'κά, τὰ.

**Γρέβις τ' Γζώργου Λώλ' < Γρέβες (θῆλ.) τοῦ Γζώργου Λώλη**

Περιοχὴ ποῦ ἀνήκει στὸν ὁμώνυμο κάτοικο τοῦ χωριοῦ. Ὡς τοπωνύμιο βρίσκεται καὶ μὲ τοὺς τύπους Γρέβια, τὰ στὸ χωριὸ Φορτώσι Κατσανοχωριῶν<sup>4</sup> καθὼς καὶ στὴ Βελτσίστα<sup>5</sup> Ἰωαννίνων, Γράβα, ἢ στὴν Ἡγουμενίτσα καὶ Γράβαζα, ἢ στὴ Φασκομηλιὰ Ἡγουμενίτσας (ἀπὸ ἀδημοσίευτη συλλογὴ μου). Ἐπίσης Γρέβια, τὰ λέγεται καὶ Οἰκισμὸς τῆς Κοινότητος Πηγῶν Ἄρτας<sup>6</sup>. Ὁ Βαγιακάκος<sup>7</sup> μνημονεῦει τοὺς τύπους Γραβί - Παλαιόγραβα ὡς τοπωνύμια τῆς Ἰθάκης, ἀναφέροντας ἐπίσης ὅτι «ὡς τοπωνύμιον δὲ ἀπαντᾷ εἰς Ἀττικὴν, Ἡπειρον, Κέρκυραν, Παξούς, Στερεὰ Ἑλλάδα καὶ Τσακωνίαν».

Γιὰ τὴν ἐτυμολογία τῆς λέξης γράβα - γρέβα, ἢ καὶ τὴ σημασία της μεταφέρω ἐδῶ μερικὲς ἀπόψεις. Πρῶτα - πρῶτα γιὰ τοὺς κατοίκους τοῦ χωριοῦ: γρέβα = χαλάσματα ἢ σωρὸς ἀπὸ κομματιασμένες πέτρες ἢ ἀκόμη καὶ τμῆμα χωραφιοῦ ἄγροιο σχεδόν. Ὁ Στεργιόπουλος<sup>8</sup> γρά-

1. Λ Δ Κ Ο, 24.

2. Ἱστορικὸν Λεξικὸν Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τόμ. 1-4 (Α-Γάργαρος), στὴ λ. βαρικός.

3. Ὅπως στὶς ἐπαρχίες Φλωρίνης, Βισαλτίας, Πιερίας (Κοινότητες) (Λ Δ Κ Ο, 28, 125) καὶ στὰ χωριὰ Καλέντζι (Στεργιόπουλος, Συμβολὴ 102) Βίτσα-Μονοδέντρι Ζαγορίου (Σάρρος, 193), Ἄρτσιστα (Ἀναγνωστόπουλος, 90), Σουλόπουλο (Μπέττης, Κούρεντα 423), στὴ Χίο (Α Γ. Πασπάτη, Τὸ Χιακὸν γλωσσάριον, ἐν Ἀθήναις 1888) 107, ἀκόμη στὰ χωριὰ Γουργιάνιστα, Ἠλιόκαλη, Πλατανιά Ἰωαννίνων καὶ Λαδοχώρι Θεσπρωτίας (ἀπὸ προσωπικῆ μου γνώση).

4. Στεργιόπουλος, Συμβολὴ 137.

5. Μπέττης, Βελτσίστα 38.

6. Λ Δ Κ Ο, 197.

7. Δικ. Βαγιακάκου, Τοπωνυμικὰ καὶ ὀνόματα τῆς νήσου Ἰθάκης, Ἀθηνᾶ 64(1960)139-164.

8. Βλ. προηγούμε. σῆμ. 4.

φει: «σημαίνει χαλάσματα». 'Ο Μπέττης<sup>1</sup> σημειώνει: «Γρέβα, τά περιοχή με χωράφια και μάντρες. 'Η λ. σχετίζεται με τὸ σλαβικὸ *greben* πὸν σημαίνει βράχος, βραχώδης και κατ' ἐπέκταση πετρώδες μέρος, ὅπως πράγματι εἶναι, ἢ με τὸ ρουμανικὸ *grebbe* (= κατασκάπτω, κατε- ρειπώνω). *Γρέβες* λέμε στὸν τόπο μας τοὺς *λιθοσωρούς*».

'Ο Δημητράκος<sup>2</sup> «*γρέβη (ή)*: Νεώτερον ζωολογικὸν γένος στε- γανοπόδων πτηνῶν τῆς οικογενείας *Κολυμβιῶδων*» και «*γράβα (ή)* δημ. και *γραβιά*: σχισμὴ βράχου ἢ γῆς μικρά, στενὴ χαράδρα».

'Ο Βαγιακάκος<sup>3</sup> παράγει τῆ λέξη *Γραβι* ἀπὸ τὸ οὖσ. *γράβα* = σπήλαιον, ἢ κοίλωμα τοῦ ἐδάφους, φυσικὴ στέρνα, και παραπέμπει στὴ λέξη τοῦ 'Ησυχίου: *γράβαν*: σκάφιον· βόθρον.

#### Δένδρα, τὰ

Τοποθεσία με πολλὰ δέντρα, ἀπὸ τὰ ὅποια ἀρκετὰ εἶναι πολὺ ψη- λά. 'Εκεῖ στήνουν καρτέρι οἱ κυνηγοὶ στὶς φάσσες (εἶδος μεγάλου ἀγριο- περιστερου), ὅταν αὐτὲς πιάνουν τὶς κορφές, τὸν χειμῶνα βέβαια, γιὰ νὰ λιαστοῦν. 'Ανάμεσα ἀπὸ τὰ δέντρα ὑπάρχουν καλλιεργήσιμα χωράφια.

#### Διξαμινὴ <Δεξαμενὴ, ἡ

Λέγεται τὸ μέρος γύρω ἀπὸ τὴ δεξαμενὴ πὸν κατασκευάστηκε πρόσφατα και ἄρχισε νὰ ὑδρεύει τὸ χωριὸ ἀπὸ πέρυσι. Τὸ νερὸ ἔρχεται ἀπὸ τὴν πηγὴ Κρύα, πὸν βρίσκεται στὸ ὁμώνυμο χωριὸ, σὲ ἀπόσταση 20 χιλιομ. περίπου.

#### Δραγατσούρα, ἡ και Δραγατσούρες, οἱ

'Υψωμα σὲ μιὰ πλαγιά, ὅπου κάθονται οἱ *δραγάτες* (πολλὲς φορὲς κατασκευάζουν και καλύβια ἀπὸ κλαδιὰ και χόρτα) και ἐποπτεύουν τὰ κτήματα τοῦ χωριοῦ, γιὰ νὰ μὴ τὰ καταστρέφουν οἱ βοσκοὶ με τὰ ζῶα τους ἢ και οἱ κλέφτες ἀκόμη. Εἶναι τὸ παρατηρητήριον τῶν ἀγροφυλάκων.

'Η ἐτυμολογία τῆς λέξης εἶναι ἀπὸ τὸ *δραγάτης* > *δραγατούρα* > *δραγατσούρα*. Γιὰ τὴν προέλευση ὅμως τῆς λέξης *δραγάτης* ὑπάρχουν ποι- κίλες ἀπόψεις<sup>4</sup>.

Τοπωνύμια *Δραγατσούρα* - *Ντραγατσούρα* ἀναφέρονται και στὰ χωριὰ *Κοκκινόχωμα*, *Δραγωμὴ*, *Σουλόπουλο*<sup>5</sup>, *Βίτσα* - *Μονοδένδρι*<sup>6</sup>, *Κουκού-*

1. Βλ. σελ. 97, σημ. 5.

2. Δ. Δημητράκου, Μέγα λεξικὸν τῆς 'Ελληνικῆς γλώσσης, τόμοι 9, στὰ λήματα *γρέβα* και *γρέβη* (ἐφεξῆς συντομογρ. Δ η μ η τ ρ ά κ ο ς).

3. Βλ. σελ. 97, σημ. 7.

4. Πρβλ. Α Χ α τ ζ ῆ ς ('Αθηνᾶ 41,214), D. G e o r g a c a s (Orbis, 4 104) G. M e y e r, (N.S. 2,26).

5. Μ έ τ τ η ς, Κούρεντα 149, 420, 424.

6. Σ ά ρ ρ ο ς, 195.

λι<sup>1</sup>, με τόν τύπο *Δραγάτα, ἡ Δραγατσούλλα, ἡ* στό Βουργαρέλι ἸΑρτας<sup>2</sup> καί στά ἐξῆς χωριά τῆς Ἡλείας:<sup>3</sup> Καλύβια Ξενιῶν, Γούμερο, Μπρούμα, Σμύλα, Μοστενίτσα καί τέλος τοπωνύμιο *Δραγάτσι* ἀναφέρει καί ὁ V a s m e r<sup>4</sup> στήν περιοχή Ἀδριανουπόλεως καί *Δραγατσιά* ὁ Πατσέ-λη ς<sup>5</sup> στό τοπωνυμικό Δελβινακίου.

**Καζάν' στ' <στοῦ Καζάνη**

ἽΟνομασία ἐνός μέρους ποῦ πιθανότατα ἀνήκε σέ κάποιον τοῦρκο με τὸ ὄνομα αὐτό, ὅπως μοῦ εἶπαν. Στά τουρκικά *kazan* θά πῆ λέβης, καζάνι. Δέν φαίνεται ὅμως νά ἔχη σχέση με τὸ παρὸν τοπωνύμιο ὡς πρὸς τὸ σχῆμα, ὥστε νά δώση τὴν ὀνομασία, πράγμα ποῦ συνέβη ἄλλοῦ, ὅπως ἀναφέρει ὁ Στεργιόπουλος<sup>6</sup>: «Καζάνι (στοῦ Καζάνι) 1) τοποθεσία Λυκόρραχης ὀμοιάζουσα πρὸς καζάνι 2) κορυφή τοῦ Γράμμου ἀνήκουσα εἰς Ἀετομηλίτσαν καί ὀμοιάζουσα με καζάνι». Τοποθεσία *Καζάνια* ὑπάρχει καί στά χωριά Κακόλακκος Πωγωνίου<sup>7</sup>, Κωστήτσι Κατσανοχωριῶν<sup>8</sup> καί Καστρίτσα (ἀπὸ ἀδημοσίευτη συλλογή μου) Ἰωαννίνων (ὡς *Καζάνα*), ἐνῶ *Κατζάνι*, τὸ ὑπάρχει ὡς τοπων. στήν Κἄσο<sup>9</sup>.

**Κακαζέλ' λάκκος <Κακαζέλη λάκκος βλ. λάκκος Κακαζέλ'.**

**Καμίν' στοῦ <στό Καμίνι**

Τοποθεσία ὅπου ὑπάρχουν ἔχνη παλιοῦ καμινιοῦ, ἄγνωστο τίνοσ. Ἡ λέξη παράγεται ἀπὸ τὸ ἀρχ. *κάμινος* >μεσν. *καμίνιον* >*καμίνι*<sup>10</sup>. Με τὴν ὀνομασία *Καμίνια*, τὰ ἢ *Καμινιά*, ἢ ἀπαντοῦν καί χωριά<sup>11</sup> καθὼς καί ἀπλῆς τοπωνυμίες<sup>12</sup>.

1. Στεργιόπουλος, Συμβολή 107, ὅπου γράφει «ἀπὸ τὴν ράχιν αὐτὴν ἐπόπτεον οἱ ἀγροφύλακες (*δραγάτες*) τὰ γύρω χωράφια κατοικοῦντες εἰς κατασκευαζομένην ἐκεῖ καλύβην, τὴν ὀποῖαν ὀνόμαζον *δραγατσιά*».

2. Στεργιόπουλος, Τοπ. ΝΔ. Ἠπ. 328 «...ὅπου κατεσκευάζον ὑψηλὰ κρεβάτια οἱ φύλακες τῶν ἀγρῶν, οἱ δρχγάτες».

3. Κ. Ν. Ἡλιοπούλου, Τὸ τοπωνυμικὸν τῆς Ἡλείας, Ἀθηνᾶ 52(1948) 202 «...διὰ τὴν αὐτόθι ἐν εἶδει οἰκίσκων ἢ ἐκ κλάδων δένδρων σκοπιάν, ἀφ' ἧς γίνεται ὑπὸ τῶν ἀγροφυλάκων ἢ φύλαξις τῶν ἀγρῶν καί δὴ τῶν σταφιδαμπέλων».

4. M a x V a s m e r, Die Slaven in Griechenland, Leipzig, φωτομηχανικὴ ἀνατύπωση 1970, 232.

5. Νικ. Πατσέλη, Τοπωνυμικὰ Δελβινακίου, «Ἠπειρ. Ἑστία» 15 (1966) 362.

6. Στεργιόπουλος, Τοπ. Κονίτ. 12(1937)205.

7. Α. Χ. Παπαχαρίση, Συμβολή εἰς τὸ τοπωνυμικὸν Πωγωνίου, «Ἠπειρ. Χρονικὰ» 8(1933) 147, «τοποθεσία παρουσιάζουσα βαθουλώματα...».

8. Στεργιόπουλος, Συμβολή 113.

9. Μηνᾶς, ὁ.π., 63.

10. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Ἑτυμολογικὸ λεξικὸ τῆς Κοινῆς Νεοελληνικῆς, β' ἐκδ., Θεσσαλονίκη 1967, λ. *καμίνι*.

11. Α Δ Κ Ο, 60,217.

12. Σ π. Μ ο υ σ ο ῦ ρ η, (Φώτου Γιούλλη), Τοπωνυμικὸν τῆς νήσου Ἰθάκης,

**Καμίν' τ' Τζιάλλα < Καμίνοι του Τζιάλλα**

Ἔτσι λέγεται τὸ μέρος στὸ ὁποῖο βρίσκεται ἓνα παλιὸ καμίνι - σὲ ἀχρηστία φυσικὰ - ποὺ ἀνῆκε σὲ κάποιον Τζιάλλα, τοῦ ὁποῖου τώρα ζοῦν οἱ ἀπόγονοι.

**Κάμπος, ὁ**

Πεδινὴ ἔκταση στὴν εἴσοδο τοῦ χωριοῦ χωρὶς ἰδιαίτερη ὀνομασία. Ἡ λέξη εἶναι λατινικὴ (*campus*) καὶ παραδίδεται ἀπὸ τὴ μεσαιωνικὴ ἐποχὴ ὡς *κάμπος*. Τὸ ὅτι ἡ λέξη εἶναι πολυσύχναστη τὸ δείχνουν καὶ οἱ σαράντα πέντε περίπου Κοινότητες καὶ Οἰκισμοὶ τῆς Ἑλλάδος ποὺ φέρουν τὴν ὀνομασίαν *Κάμπος* ἢ τὰ σύνθετα *Μαρούκαμπος - Καμποχώρι*<sup>1</sup>, ἐνῶ συνηθισμένον εἶναι τὸ ὄνομα καὶ στὰ τοπωνύμια<sup>2</sup>.

**Κιραμίδ' ἢ Κιραμιδαργιὸ < Κεραμίδι ἢ Κεραμιδαργιό, τὸ**

Μέρος πεδινὸ στὸ ὁποῖο βρίσκονται καὶ ὑπολείμματα ἐργαστηρίου κατασκευῆς κεραμιδιῶν. Ἡ λ. ἀπὸ τὸ ἀρχ. *κεραμῖς* > μεσν. *κεραμίδιον* > *κεραμίδι*.

Τὰ ὀμώνυμα χωριὰ παρουσιάζονται μὲ διάφορους τύπους, ὅπως: *Κεραμεία* ἢ, *Κεραμειαὶ αἱ*, *Κεραμειὸν τό*, *Κεραμεῖα τά*, *Κεραμιδιὰ ἢ*, *Κεραμος ὁ*, ἢ, *Κεραμίτσα ἢ*, *Κεραμούτσι τό*, *Κεραμιωτὸν τό*, *Κεραμιωτὰ τά*, *Κεραμιωτὴ ἢ*, *Κεραμῆς δ*<sup>3</sup>, ἐνῶ οἱ τοποθεσίαι ἀπαντοῦν μὲ τίς ὀνομασίαις *Κεραμαργιὸ* (στὴν Ἰθάκη)<sup>4</sup>, *Κιραμαργιά τά*, (στὴν Καστρίτσα Ἰωαννίνων), *Κεραμιδιὸ* (στὸ Καστρί Ἠγουμενίτσας), (ἀπὸ ἀδημοσίευτη συλλογὴ μου), καὶ *Κιραμίδ'* στοῦ (στὸ Λιβάδι Χαλκιδικῆς)<sup>5</sup>.

**Κ'λλούργια < Κουλλούρια, τὰ**

Περιοχὴ μὲ βοσκοῦσιμα χωράφια κλεισμένα σὲ σχῆμα κουλλουριοῦ. Ἡ προέλευση τῆς λέξεως ἀπὸ τὸ ἀρχ. *κολλύρα* > ὑποκρ. *κολλύριον* > μεταγν. *κολλούριον* > μεσν. *κουλλούριον* > *κουλλούρι*<sup>6</sup>.

Ὡς τοπωνύμιον εἶναι ἀρκετὰ διαδεδομένο, καθόσον τὸ ἀναφέρουν τὸ

(ἐφεξῆς συντομογρ. Μ ο υ σ ο ὄ ρ η ς) Ἰθῆνα 1959, σελ. 45, ὅπου ἀναφέρει τέσσερις τοποθεσίαις μὲ τὸ ὄνομα *Καμίνια* καὶ παρατηρεῖ «...εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τὰ φέροντα ὀνομασίαν Καμίνια, φαίνεται ὅτι ὑπῆρχον κάμινοι πρὸς κατασκευὴν ἀσβέστου». Ἐπίσης καὶ ὁ Μ η ν ᾱ ς, ὅ.π. 59, μνημονεύει τοπωνύμιον *Καμίνια*.

1. Λ Δ Κ Ο, 60, 218, 247

2. Σ τ ε ρ γ ι ὄ π ο υ λ ο ς, Τοπ. ΝΔ Ἡπ. 329, Συμβολὴ 100, 122, Τοπ. Κονίτ. 12(1937)235, Ἀ ν α γ ν ω σ τ ὀ π ο υ λ ο ς, 91, Χ ρ. Σ ο ὕ λ η ς, Τοπωνυμικὸν τῶν Χουλιαρᾶδων, «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά» 7(1932)230 (ἐφεξῆς συντομογρ. Σ ο ὕ λ η ς), Σ τ ο ὕ π η ς, Α' 150.

3. Λ Δ Κ Ο, 68, 224.

4. Μ ο υ σ ο ὄ ρ η ς, 48.

5. Ἰ. Α. Θ α β ὠ ρ η, Τοπωνύμια ἀπὸ τὸ Λιβάδι Χαλκιδικῆς, «Χρονικά τῆς Χαλκιδικῆς» τεύχος 5(1963) σελ. 112-123, Θεσσαλονίκη.

6. Ἀ ν δ ρ ι ὠ τ η ς, ὅ.π., λ. *κουλλούρι*.



Λεξικό Δήμων καὶ Κοινοτήτων<sup>1</sup>, ὁ Σούλης<sup>2</sup>, ὁ Μπέττης<sup>3</sup>, ὁ Σάρρος<sup>4</sup>, ὁ Στεργιόπουλος<sup>5</sup>.

#### Κόκκιν' στ' < στοῦ Κόκκινου

Εἶναι μιὰ πλαγιά μὲ βράχια καὶ πουνάρια, ποὺ ἡ ὀνομασία της φαίνεται νὰ προῆλθε ἀπὸ κύριο ὄνομα. Δὲ συνέβη ὅμως τὸ ἴδιο μὲ ἄλλα τοπωνύμια, ὅπου ἡ ὀνομασία *Κόκκينو* (χῶμα, λιθάρι) ἢ *Κόκκινη* (γῆ, σπηλιά) ὀφείλεται στὸ χρῶμα τοῦ παραλειφθέντος οὐσιαστικοῦ<sup>6</sup>. Πρβλ. καὶ τὰ χωριά *Κοκκινόχωμα*, *Κοκκίνοσηλός*, *Κοκκινόροάχη*<sup>7</sup> κ.τ.ῶ.

#### Κουσιές, οἱ

Ἔκταση μὲ ἀμπέλια καὶ χαμόκλαδα. Ἡ λ. μᾶλλον εἶναι ἀλβανική, διότι τοπωνύμιο *Κουσιές*, οἱ ἀναφέρει καὶ ὁ *Georgacas*<sup>8</sup>, παράγοντάς το ἀπὸ τὸ ἀλβανικὸ *koš-i* ποὺ σημαίνει καλάθι, ἐνῶ ὁ Οἰκισμὸς *Κοσσός* τῆς Κοινοτήτας Ἐξοχῆς Ξάνθης<sup>9</sup> φαίνεται νὰ ἔχη ἄλλη προέλευση.

#### Λακκόπουλα τ' Μπαλῆ

Εἶναι μιὰ λακκιά μὲ χωράφια. Ἡ ὀνομασία ἀπὸ ἐπώνυμο *Μπαλῆς*, κατοίκου τοῦ χωριοῦ. Ὁ Μπούτουρας<sup>10</sup> παράγει τὴ λέξη *Μπαλῆς* ἀπὸ τὸ ἐνετικὸ *ballo*+κατάλ. -ῆς.

#### Λάκκος οὐ < Λάκκος, ὁ

Ἔνα ἀπὸ τὰ ρέματα τοῦ χωριοῦ χωρὶς ξεχωριστὴ προσωυμία.

Ἐδῶ ἄς θυμηθοῦμε ὅτι, ἀνάλογα μὲ τὸ μέγεθος τοῦ ρέματος, τὸ τοπωνύμιο παίρνει καὶ τὶς ἀντίστοιχες ὀνομασίες δηλ. *Λάκκος*, *Λακκιάκι* *Λακκούλι* (Ἰθάκη)<sup>11</sup>, *Λακκί* (Κάρπαθος - Κάσος)<sup>12</sup>, *Κουτσουλάκι* (Ἠπειρος), ἢ *Μεγαλάκκος*, *Λάκκα*<sup>13</sup> (Ἠπειρος), *Λακκούδα*, *Γουμαρόλακκος* (Γε-

1. Λ Δ Κ Ο, 74, 232.

2. Σ ο ὑ λ η ς, 231.

3. Μ π έ τ τ η ς, Βελτιστά 40.

4. Σ ά ρ ρ ο ς, 197.

5. Σ τ ε ρ γ ι ό π ο υ λ ο ς, Συμβολή 108, 114.

6. Λ Δ Κ Ο, 72, 228, Σ ο ὑ λ η ς, 231 (*Κόκκινα*, τὰ ἐνν. στεφάνια, ὀνομασία τοποθεσίας ἐχούσης βράχους, μὲ χ ρ ῶ μ α κ ό κ κ ι ν ο ν), Π α τ σ έ λ η ς, ὅ.π. 362, Σ ά ρ ρ ο ς, 197 (*Κοκκινόγης* - *Κόκκινη*, ἢ ἐνν. σπηλιά), Μ η ν ᾱ ς, ὅ.π. 67.

7. Λ Δ Κ Ο, 228.

8. D. Georgacas - W. McDonald, *Place Names of Southwest Peloponnesus*, Athens 1967, 314.

9. Λ Δ Κ Ο, 231.

10. Ἰ θ α ν. Μ π ο ὑ τ ο υ ρ α, Τὰ νεοελληνικὰ κύρια ὀνόματα, ἐν Ἀθήναις 1912, σελ. 110.

11. Μ ο υ σ ο ὑ ρ η ς, 54.

12. Μ η ν ᾱ ς, ὅ.π., 73.

13. Ε ὑ α γ γ. Μ π ό γ κ α, Τὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα τῆς Ἠπείρου, τόμ. Α' Ἰωάννινα 1964, 208 (ἐφεξῆς συντομογρ. Μ π ό γ κ α ς).

ρακάρι Ἰωαννίνων). Ἄλλοτε πάλι συνοδεύεται ἀπὸ ἄλλα ἐπίθετα, ὅπως *Καλὸς Λάκκος*, *Θρανὴ Λάκκα*, *Λάκκοι Καλογήρου*<sup>1</sup>, *Πάνω - Κάτω - Μεσινὸς Λάκκος*<sup>2</sup> κλπ.

#### **Λάκκος τ' Κακαζέλ'**

Τὸ ρέμα αὐτὸ ὀφείλει τὴν ὀνομασία του μᾶλλον σὲ κύριο ὄνομα (*Κακαζέλης*), ὅπως μοῦ εἶπαν.

#### **Λάκκος Παπαδιάς**

Ἔνας ἀπὸ τοὺς λάκκους τοῦ χωριοῦ ὀνομάστηκε ἔτσι ἀπὸ κάποια παπαδιά, ποὺ ἔχει τὴν ἐξῆς ἱστορία. Κάποια φορὰ αὐτὴ ἢ παπαδιά πῆγαινε στὰ Γιάννινα (μὲ τὰ πόδια φυσικὰ ἐπὶ Τουρκοκρατίας) καὶ στὸν λάκκο αὐτὸν ἐπιχείρησε νὰ τὴ βιάσῃ ἓνας Τοῦρκος. Αὐτὴ ὅμως ἀντιστάθηκε γενναῖα. Καὶ ὄχι μόνο δὲν τὴν βίασε, ἀλλὰ ἢ παπαδιά τοῦ κατέστρεψε τὰ γεννητικὰ ὄργανα.

Πρβλ. καὶ *Λακκιά Παπαδιᾶς*<sup>3</sup>.

Ὅπως εἶναι γνωστό, συχνὰ ἓνα τυχαῖο γεγονός μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀφορμὴ γιὰ τὴν ὀνομασία ἑνὸς τόπου, ἰδίως ὅταν πρόκειται γιὰ μέρος ὅπου σκοτώθηκε κάποιος (βλ. παρακάτω λ. *Λάκκος τ' σκοουτομέν'*) ἢ εἶδε φαντάσματα ἢ ἔγινε κάτι σπουδαῖο, ὅπως αὐτὸ ἐδῶ μὲ τὴν παπαδιά.

#### **Λάκκος τ' σκοουτομέν' < λάκκος τοῦ σκοτωμένου**

Στὸ λάκκο αὐτό, πρὶν ἀρκετὰ χρόνια, εἶχε σκοτωθῆ ἓνας Τοῦρκος καὶ ἀπὸ τότε παρέμεινε ἡ ὀνομασία, γιὰ νὰ θυμίζῃ τὸ γεγονός.

**Λ'θάρ' τ' Σαϊτάν' < λιθάρι τοῦ σαϊτάνη, σεϊτάνη (= διαβόλου).** Ἄλλη ὀνομασία τῆς *Ράχης Σαϊτάνη* (βλ. λ.).

#### **Λ'θάργια τ' Πέτρ' < λιθάρια τοῦ Πέτρου**

Εἶναι μιὰ ραχοῦλα πετρώδης, ποὺ πῆρε τὸ ὄνομα ἀπὸ ἓναν κάτοικο τοῦ χωριοῦ.

Τὰ τοπωνύμια *Λιθαριά*, *Λιθάρια Μαῦρα*, *Λιθάριον Κόκκινον*, *Λιθαρός*, ὁ εἶναι ὀνομασίες Οἰκισμῶν τῶν ἐπαρχιῶν Ἀλμωπίας, Κορινθίας, Ἄρτης καὶ Γορτυνίας<sup>4</sup>.

#### **Λοιμ'κά < Λοιμικά, τὰ**

Μέρος πετρώδες καὶ γυμνό. Ὑπάρχουν κάτι παλιὰ κτίσματα καὶ λένε ὅτι ἐκεῖ βρήκανε μνήματα καὶ κόκκαλα. Σίγουρα ἡ ὀνομασία ὀφείλεται στὴν ἀρρώστεια *πανώλη* (πανούκλα) ποὺ ἐπληξε τὸ χωριὸ κατὰ

1. Λ Δ Κ Ο, 239,

2. Μ ο υ σ ο ὄ ρ η ς, 61.

3. Μ έ τ τ η ς, Κούρεντα 429 καὶ 425 «Ὁσμὰν λακκιά = μέρος ὅπου θάφτηκε ἓνας Τοῦρκος».

4. Λ Δ Κ Ο, 242.

τὸν 17ο αἰώνα<sup>1</sup>, ὅπως καὶ πολλὰ ἄλλα χωριά τῆς Ἡπείρου (πρβλ. τὸ ἀντίστοιχο τοπωνύμιο: *Πανούκλα*<sup>2</sup> καὶ ἰδὲ τὸν *Στεργιόπουλο*)<sup>3</sup>. Μνεῖα τῆς πανούκλας αὐτῆς πού πέρασε ἀπὸ τὴν Ἡπειρο βρῆκα πρό-χειρα καὶ στὸν Νίκο Κοσμᾶ<sup>4</sup> γιὰ τὸ Μιχαλίτσι καὶ στὸν Ἀθανάσιο Δέμο<sup>5</sup> γιὰ τὸ χωριὸ Δρυμάδες Πωγωνίου.

### Λούτσα Ὀσμάν

Πρόκειται γιὰ μιὰ λούτσα πού φρόντισε γιὰ τὴν κατασκευὴ της παλιότερα ἓνας Τοῦρκος ὀνομαζόμενος Ὀσμάν.

Λούτσα = μικρὴ φυσικὴ ἢ τεχνητὴ λιμνούλα γιὰ τὸ πότισμα τῶν ζώων<sup>6</sup>, κοιλώμα πού συγκεντρώνει καὶ διατηρεῖ «καθ' ὅλον τὸ ἔτος τὰ ὕμβρια ὕδατα<sup>7</sup>».

Ὁ Ἀνδριώτης, θεωρώντας ὀρθότερη τὴν ἀποψη τοῦ Vasmer<sup>8</sup> δέχεται ὅτι ἡ λ. λούτσα ἔχει προέλευση σλαβικὴ (ἀπὸ τὸ *luz*), ἐνῶ ὁ Georgacas<sup>9</sup> τὴν θεωρεῖ ἀρβανίτικη (*lucë-ljutsa*<sup>10</sup>), ἀντίθετα πρὸς τὸν Κοραῆ<sup>11</sup> πού τὴν βλέπει γιὰ ἐλληνικὴ καὶ τὴν παράγει ἀπὸ τὴ μετοχὴ λούουσα τοῦ ρ. λούω· «λούτζα... ἀπὸ τὴν θηλ. μετοχὴ ἑλλ. Λούουσα, κατὰ συγκοπὴν Λοῦσα, καὶ χυδ. Λοῦτσα».

Τοπωνύμια μὲ τὸ ὄνομα Λούτσα ὑπάρχουν ἀφθονα καὶ κυρίως ὅπου βρίσκονται μαζεμένα νερὰ σὲ κοιλώματα τεχνητὰ ἢ φυσικά<sup>12</sup>, ἀκόμη δὲ καὶ Κοινότητες<sup>13</sup> ὅπως Λούτσα: Χαλκίδος, Σπάτων Ἀττικῆς, Μάνδρας Μεγαρίδος, Ἄρτης, Νικοπόλεως καὶ Πάργας καὶ Λοῦτσες Κερκύρας.

### Μακρύκαμπος, ὁ

Στενὴ καὶ μακρουλὴ πεδινὴ ἔκταση. Βλ. καὶ παραπάνω τὴ λ. κάμπος.

1. Μπέττης, Γραμμένο 691 λ. *Παληούρη*.

2. Στεργιόπουλος, Τοπ. Κονίτ. 13 (1938) 155 ὅπου γράφει «σ' Μπανούκλα, δασικὴ ἔκταση Βούρμπιανης ἀνήκουσα εἰς γυναῖκα ἀποθανοῦσαν πρὸ 35 ἐτῶν· αὕτη εἶχε γεννηθῆ καθ' ἣν ἐποχὴν εἶχε πέσει πανώλης».

3. Στεργιόπουλος, Συμβολὴ 106, σημείωση.

4. Νίκου Κοσμᾶ, Αἰθίοδοι τῆς Πίνδου, «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία» 4 (1955) 18.

5. Ἀθαν. Δέμο, Οἱ Δρυμάδες τοῦ Πωγωνίου, «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία» 5 (1956) 29.

6. Μπόγκας, 219.

7. Κόλιας, ὁ.π., 135.

8. Vasmer, 117.

9. Georgacas, 183, 329.

10. Πρβλ. καὶ τὸ λεξικὸ Χριστοφορίδου τῆς ἀλβανικῆς στὴ λ. λούτσε-α καὶ λιοῦτσε-α.

11. Ἀτακτα IV, 296.

12. Μουσοῦρης, 56, Στεργιόπουλος, Συμβολὴ 115, Georgacas, 183.

13. ΛΔΚΟ, 245.

**Μάνδρες Ἀνδρέα Μήτσ' < μάνδρες Ἀνδρέα Μήτση**

*Μάντρα* = περιφραγμένος χώρος με πέτρες ἢ κοιμένους θάμνους, γιὰ νὰ μὴ φεύγουν τὰ ζῶα. Ἡ λ. *μάνδρα* εἶναι ἤδη ἀρχαία.

**Μαχαλάς -άδες, οἱ**

Συνοικίες μέσα στο χωριό, πού ἔχουν διάφορες ὀνομασίες ἀπό τὰ κυριότερα ἐπώνυμα τῶν κατοίκων. Αὐτοὶ εἶναι :

Μαχαλάς Λιονταίων ἀπό ἐπώνυμο Λεοντίου			
» Μπεχλαίων »	»	»	Μπέχλης
» Πατναίων »	»	»	Πατούνας
» Τζαλλαίων »	»	»	Τζάλλας
» Μπαλαίων »	»	»	Μπαλῆς

Ἡ λέξη *μαχαλάς* εἶναι τουρκική (*mahalle*).

**Μιλίσσ' < Μελίσσι, τὸ**

Τοποθεσία με θάμνους καὶ τοῦφες ἀπό πουρνάρια. Ἐπὶ πλέον ἡ περιοχή εἶναι πετρώδης. Μάλιστα οἱ πέτρες εἶναι χαρακτηριστικές γιὰ τὸ σχῆμα τους δηλ. μικρὲς καὶ σφηνωτὲς καὶ μοιάζουν με μελίσσια πολλὰ καθισμένα. Πιθανῶς λοιπὸν ἡ ὀνομασία νὰ ὀφείλεται στο γεγονός αὐτό. Σὲ ἄλλες ὅμως τοπωνυμίες ἡ ἐξήγηση εἶναι διαφορετική, στίς περισσότερες δὲ ἔχει σχέση με τίς μέλισσες.

Ἔτσι ὁ Στεργιόπουλος<sup>1</sup> ἀναφέρει στὰ τοπωνύμια τοῦ χωριοῦ Κωστήτσι Κατσανοχωρίων «Μελίσσι· τοποθεσία βραχῶδης ἔνθα ζῶσι μέλισσαι», ὁ Μπέττης γιὰ τὸ χωριὸ Ἀραχωβίτσα «Μελίσσι· χωράφι καὶ πλάι πουρναρωτὸ με γκρεμό, ὅπου ὑπῆρχε παλιότερα σὲ τρύπα του μελίτσι (σμηῆνος μελισσῶν)», ὁ ἴδιος γιὰ τὸ χωριὸ Κοκκινόχωμα<sup>2</sup> «Μελίσσια· περιοχή με χωράφια καὶ ἀμπέλια περὶ τὴν ὁμώνυμη λούτσα, πού χρωστᾶει τ' ὄνομα μᾶλλον στὰ πολλὰ μελίσσια πού συχνάζουν ἐδῶ», ὁ Κόλιας<sup>3</sup> «Μιλίσσια· ἐκ τῶν ἐμφωλευόντων μελισσιῶν εἰς τὰς κοιλότητας τῶν ἐκεῖ ὑπαρχόντων πρίνων ὀνομάσθη ἡ θέσις», ὁ Θωμόπουλος<sup>4</sup> «Μελίσσι· ἐπὶ κρημονοῦ... ἀνέκαθεν ὑπάρχει ἐκεῖ σμηῆνος μελισσῶν ὧν τὸ μέλι στάζει...», ὁ Σούλης<sup>5</sup> «Μελίσσι· τοπωνυμία συνήθως διδομένη εἰς βράχους, εἰς τὰς ὁπὰς τῶν ὁποίων ζοῦν μέλισσαι», ὁ Θαβώρης<sup>6</sup> «στὰ Μιλίσσια· τοποθεσία στὴν ὁποία ἀπὸ τὴν ἀνοιξη ὡς τὸ φθινόπωρο τοποθετοῦν τίς κυψέλες», ὁ Μηνᾶς<sup>7</sup> «Μέλισσα, ἡ ὑπήνεμο μέρος κατάλληλο γιὰ μελίσσια», ἐνῶ ἄλλοι ἀπλῶς ἀναφέρουν

1. Στεργιόπουλος, Συμβολὴ 115.

2. Μπέττης, Κούρεντα 147 καὶ 149.

3. Κόλιας, ὁ.π., 137.

4. Θωμόπουλος, 114.

5. Σούλης, 234.

6. Θαβώρης, ὁ.π., 120.

7. Μηνᾶς, ὁ.π., 80.

και δὲν ἐξηγοῦν τὴν προέλευση τοῦ τοπωνυμίου ὅπως ὁ Μουσοῦρης<sup>1</sup>, ὁ Λαμπρίδης<sup>2</sup>, ὁ Στεργιόπουλος<sup>3</sup>, ὁ Γεωργούλας<sup>4</sup>, ὁ Ἀναγνωστόπουλος<sup>5</sup> καὶ ὁ Γεωργίου<sup>6</sup>.

Τέλος τὸ Λεξ. Δήμων καὶ Κοινοτήτων<sup>7</sup> ἀναφέρει ἀρκετὲς Κοινοτήτες καὶ Οἰκισμοὺς τῆς Ἑλλάδος μὲ τούτους τύπους: *Μελισσα-αι*, *Μελισσάτικα*, *Μελίσσια*, *Μελισσοκομεῖον*, *Μελισσόπετρα*, *Μελισσότοπος*, *Μελισσουργάκιον*, *Μελισσουργός-οί*, *Μελισσοχώρι*, *Μελισσών*.

**Μίχουβις < Μίχοβες, οἱ (θηλ.)**

Περιοχὴ μὲ γεραλέα δέντρα καὶ παλιὰ ἀμπέλια. Ἡ λέξη *Μίχοβα* στὴν Ἠπειρο δηλώνει τὸ ὄνομα τῆς γυναίκας, πού ὁ ἄνδρας της ὀνομάζεται *Μίχος* (Μιχαήλ), εἶναι δηλαδή ἀνδρωνυμικὸ, ὅπως *Γιάννουβα* (Γιάννης), *Λιουνίδουβα* (Λεωνίδας), *Μάνθουβα* (Μάνθος), *Νάσιουβα* (Νάσιος - Ἀθανάσιος), *Παύλουβα* (Παῦλος). Πρβλ. καὶ τὴν πληροφορία τοῦ Β. Οἰκονόμου<sup>8</sup>: «Μεταχειρίζονται πάλι τὴν σλαβικὴ κατάληξη-οβα πού προσθέτεται σὲ πολλὰ ὀνόματα γυναικῶν πού ἔχουν τὴν προέλευση ἀπὸ τὰ ἀνδρικά τους ὀνόματα π.χ. *Πέτροβα*, *Σωτήροβα*, *Μανούσοβα*, *Χαρίσοβα*, *Δημήτροβα* κλπ.», ἐπίσης τὴν πληροφορία τοῦ Ἰωσήφ Μάτσα<sup>9</sup> «Ἀνδρωμικά: βέλοβα, Γαμίλοβα, Καμάροβα, Καραρίτοβα, Κέκοβα, Κοφίνοβα, Μαλακάκοβα, Μαξούμοβα, Μιζάνοβα, Μόσκοβα, Μουλάτοβα, Φέγγοβα, Χαλάζοβα, Χανόχοβα... Ἡ ἀνδρωνυμικὴ κατάληξη-οβα ἀπαντᾷ σποραδικὰ στὴν περιφέρεια τοῦ κάμπου Ἰωαννίνων» καὶ τέλος τοῦ Γεωργακά<sup>10</sup> τῆ σημείωση: «καὶ στὴν Ἀλβανία ἐλληνοφῶνοι σχηματίζουν ἀνδρωνυμικά σέ-οβα π.χ. *Λεοβα* (ἢ σύζυγος τοῦ Λέοντος) *Nashoβα* (ἢ σύζυγος τοῦ *Nasho*) κλπ.». Φαίνεται λοιπὸν πιθανό, τὸ ὄνομα κάποιας *Μίχοβας* νὰ ἔχη σχέση μὲ τὸ προκείμενο τοπωνύμιο,

1. Μουσοῦρης, 60.

2. Λαμπρίδης, ὁ.π., Δ' 27.

3. Στεργιόπουλος, Τοπ. Κονίτ. 12 (1937) 237 «...κατάφυτος ἐκ πεύκων ... ὅπου εἶδρον ἄγρια μελίτσια».

4. Σωκ. Γεωργούλα, Πλατανοῦσα, «Ἠπειρωτικὴ Ἔστια» 22 (1973) 508.

5. Ἀναγνωστόπουλος, 95.

6. Χρ. Γεωργίου, Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα Γέρμα Καστοριᾶς, Θεσσαλονίκη 1962, σελ. 351 ὅπου γράφει «*Μιλίς* οὐδ. (βουσκοῦσι(ν) τὰ βόδια τοῦ *Μιλίς* = βοσκοῦσε τὰ βόδια στὸ *Μελίτσι*)».

7. ΛΔΚΟ, 94, 252.

8. Β. Οἰκονόμου, Ἡ Ζίτσα, κωμόπολη τῆς Ἠπείρου, Ἀθῆναι 1969, σ. 24.

9. Ἰωσήφ Μάτσα, Τὰ ὀνόματα τῶν Ἑβραίων στὰ Γιάννινα, Ἀφιέρωμα εἰς τὴν Ἠπειρον εἰς μνήμην Χρ. Σούλη, Ἀθῆναι 1956, σελ. 102.

10. Γεωργακά, ὁ.π., 156.

πράγμα όμως πού δὲν μπόρεσα νὰ ἐξακριβώσω. Πρβλ. καὶ τὰ *Μιχιάτικα*<sup>1</sup> «συνουκία εἰς ἣν κατῶκει ἡ οἰκογένεια Μίχου».

### Μνήμα Ἀλῆ

Φράση: «ἐρχομι ἀπ' τ' Ἀλῆ τοῦ μνήμα». Ὀνομάστηκε ἔτσι, γιατί στὸ μέρος αὐτὸ εἶχε σκοτωθῆ ἀπὸ κεραυνὸ ἓνας Τοῦρκος ὀνομαζόμενος Ἀλῆς. Ἄς σημειωθῆ ὅτι στὴν περιοχὴ αὐτὴ πέφτουν συχνὰ πολλοὶ κεραυνοί.

### Μούλκια, τὰ

Τοποθεσία κατηφορικὴ μὲ χωράφια. Ἡ λέξι ἀπαντᾷ στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα ἤδη ἀπὸ τὴ μεσαιωνικὴ ἐποχὴ μὲ τὴ σημασία: ἰδιοκτησία, γεωργικὸ κτῆμα. Εἶναι δάνειο ἢ ἀπὸ τὴν τουρκικὴ (μούλκι <μούλκιον <τουρκ. *mülk*, Ἀνδριώτης)<sup>2</sup> ἢ ἀραβικὸ (Λεξ. Πρωίας<sup>3</sup>, Δημητράκος<sup>4</sup>, Πασπάτης)<sup>5</sup>. Ἡ λέξι βρίσκεται ὡς *mülke-ki* καὶ στὸ Λεξικὸ τῆς Κουτσοβλαχικῆς τοῦ Νικολαΐδου<sup>6</sup>, πού τὴ θεωρεῖ τουρκικὴ. Τέλος τὸ Λεξικὸ Δήμων καὶ Κοινοτήτων<sup>7</sup> σημειώνει καὶ τρεῖς Οἰκισμοὺς στὶς ἐπαρχίες Τροιζηνίας, Κορινθίας καὶ Λεβαδείας μὲ τὸ ὄνομα *Μούλκια* καὶ *Μούλκι*.

### Μπαλῆ χειμάδια βλ. χειμάδια Μπαλῆ

### Μπαρκούμα, καὶ Μπαρκοῦμες, οἱ

Χαμηλὴ ἔκταση μὲ λοφίσκους καλλιεργούμενους. Φράση: ἦμαρ κατ' στ' Μπαρκούμα σήμιρα - Πᾶμι γιὰ κνήγ' στ'ς Μπαρκοῦμεις αὔριου;» Ἡ προέλευση τοῦ τοπωνυμίου ἀπὸ ἐπώνυμο *Μπαρκοῦμας*.

### Μπασσαρά, ἡ

Εἶναι μιὰ πλαγιὰ μὲ μάντρες. Ἐκεῖ βρέθηκαν καὶ κάτι πελεκημένες πλάκες καὶ θέλουν νὰ πιστεύουν οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ ὅτι στὴν περιοχὴ αὐτὴ ἦταν ἡ θέσις τῆς ἀρχαίας ἡπειρωτικῆς πόλης Πασσαρῶνος. Βέβαια ἡ ἀκριβὴς θέσις τῆς Πασσαρῶνος ἀπασχόλησε ἀρκετὰ τοὺς ἀρχαιολόγους καὶ ἱστορικούς, πού τὴν τοποθέτησαν σὲ διαφορετικὰ σημεία, ἀπέχοντα μερικὲς φορές πολλὰ χιλιόμετρα μεταξὺ τους. Σήμερα ὅμως μποροῦμε μὲ βεβαιότητα νὰ ποῦμε ὅτι ἡ Πασσαρῶν βρισκό-

1. Στεργιόπουλος, Συμβολὴ 124.

2. Ἀνδριώτης, ὁ.π., 213.

3. Λεξικὸν Πρωίας, τόμοι 1, 2 στή λ. *μούλκι*.

4. Δημητράκος, στή λ. *μούλκι* «μούλκι τὸ (ἀραβ.) δημ. ἀκίνητον ἢ κινητὸν ἐν Τουρκίᾳ, ἀπολύτου κυριότητος, ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὸ βακούφιον».

5. Πασπάτης, ὁ.π. λ. *μούλκι* «Μούλκι καὶ Μούρκι, οὕτω καλοῦσιν οἱ Χῖοι τὰς ἐξοχικὰς ἐπαύλεις τῶν ἐν τῇ χώρᾳ κατοικούντων. Ἡ λ. εἶναι ἀραβικὴ, *μίλκ* καὶ *μούλκι*, κυριαρχία, βασιλείον, ἰδιοκτησία, κτῆμα».

6. Κων. Νικολαΐδου, Ἐτυμολογικὸν λεξικὸν τῆς Κουτσοβλαχικῆς γλώσσης, ἐν Ἀθήναις 1909, σελ. 301, στή λ. *μούλκι*.

7. ΛΔΚΟ, 261.

ταν στὸ λεκανοπέδιο τῶν Ἰωαννίνων καὶ εἰδικότερα στὴν ἀκρόπολη τοῦ χωριοῦ Γαρδικί<sup>1</sup>.

Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἀπόσταση μεταξύ τοῦ τοπωνυμίου *Μπασσαρά* καὶ Γαρδικιοῦ δὲν εἶναι καὶ πολὺ μεγάλη, δὲν ἀποκλείεται στὴ *Μπασσαρά* νὰ ὑπῆρχε κάποιος μικρὸς συνοικισμὸς ἢ ἓνα κτίσμα τῆς *Πασσαρῶνας*. Γλωσσικὰ ὅμως ἡ νέα αὐτὴ τοποθεσία ἔπρεπε νὰ ὀνομαστῇ *Πασσαρῶνα-Μπασσαρῶνα* καὶ ὄχι *Μπασσαρά*.

Ἀξίζει λοιπὸν νὰ σημειώσουμε ἀκόμα ὅτι μὲ τὸ ὄνομα *Βασσαράς* ὑπάρχει κωμόπολη στὴ Λακεδαίμονα μὲ ἀρχαιολογικὰ καὶ αὐτὴ εὐρήματα<sup>2</sup>. Συνεπῶς *Μπασσαρά* καὶ *Βασσαράς* νὰ ἔχουν ἄραγε σχέση; Πολύτιμες πληροφορίες στὸ σημεῖο αὐτὸ ἴσως νὰ μᾶς ἔδινε ἡ ἔργα-τοῦ Γ. Γκλέκα «*Περὶ Μπασσαράς*», τὴν ὁποία ὅμως δὲν ἔχω στὰ χέρια μου ἀλλὰ τὴ βρῆκα νὰ ἀναφέρεται σὲ βιβλιογραφία.

Τέλος τοπωνύμιο *Πάσαρα* ἀπαντᾷ καὶ στὴν Κέρκυρα<sup>3</sup>, ὃ δὲ Δημητράκος<sup>4</sup> ἐξηγεῖ: «*πάσ(σ)αρα* (ἢ) δημ. λεπτὴ, στενὴ καὶ ἐλαφρὰ λέμβος, κέλῃς».

#### **Μπδjάκ', τὸ**

Βραχώδης τοποθεσία μὲ παλιούρια, στὴν ὁποία ὑπάρχουν καὶ μάντρες. Ἄγνωστη ἡ ἔτυμολογία. Πρβλ. καὶ τὴ λ. *πιτσέκ'-μπιτσάκ* = *μαχαίρι* (τουρκ.)<sup>5</sup>.

#### **Μπλανίτσοβο, τὸ**

Ἡ τοποθεσία αὐτὴ, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ χωράφια καὶ ἀμπέλια, ἔχει τὴν ἐξῆς διαμόρφωση: ἀρχικὰ εἶναι πλαγιά, μετὰ ἐπίπεδο μέρος (ἴσιωμα) καὶ ξανά πλαγιά.

Ἡ λ. *Μπλανίτσοβο* πρέπει νὰ σχηματίστηκε ἀπὸ τὸν ὑποκοριστικὸ τύπο *μπλανίτσα* τῆς λ. *μπλάνα*, δηλ. *μπλάνα* > *μπλανίτσα* > *μπλανίτσοβο*, ποὺ ἡ σημασία της εἶναι 1) *σχίζα ξύλου*<sup>6</sup> 2) *κομμάτι γῆς μὲ φυτωμένον χόρτο πρὸς μεταφύτευση*<sup>7</sup>, καὶ εἶναι ἡ σλαβικὴ λέξις *blana* μὲ τὴν κατάληξιν *-ουο*.

1. Σωτ. Δάκαρη, Ἀρχαιολογικὲς ἔρευνες στὸ λεκανοπέδιον Ἰωαννίνων, Ἀφιέρωμα εἰς τὴν Ἡπειρον εἰς μνήμην Χρ. Σούλη, Ἀθήναι 1956, σελ. 63 καὶ 65.

2. Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια Δρανδάκη λ. *Βασσαράς*.

3. Ἰωάν. Νουχάκη, Ἑλληνικὴ χωρογραφία, ἐν Ἀθήναις 1901, σ. 919.

4. Δημητράκος, στὴ λ. *πάσ(σ)αρα*.

5. Χρ. Σούλη, Τὰ Μπουκουράτσια τῶν Τζουμέρκων, «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά», 3 (1928), 310-320.

6. Νικολαΐδης, ὁ.π., στὴ λ. *μπλάνα*: «*μπλάνα* = *σχίζα ξύλου*, *τεμάχιον τινός*, σλαβ. *blania*, ἰταλ. *riana*».

7. Μπόγκας, «*μπλάνα* = ἡ μιὰ ἀπὸ τίς δυὸ *σχίζες* ὅταν *χοντρό κλωνάρι*

Ἐδῶ ὅμως πρέπει νὰ ὑπενθυμίσουμε τὴν παρατήρηση τοῦ Δ. Γεωργακᾶ<sup>1</sup> ὅτι ὅσα τοπωνύμια ἔχουν τὴν κατάληξη -οβα (θηλ.) καὶ -οβο (οὐδ.) δὲν εἶναι οὔτε ὅλα σλαβικά, ὅπως δέχεται ὁ Vasmer, οὔτε ὅλα ἑλληνικά παράγωγα ἀπὸ ἑλληνικά ὀνόματα προσώπων μὲ τὸ σλάβικο ἐπίθημα -οβα καὶ -οβο, ὅπως δέχονται μερικοὶ δικοὶ μας λόγιοι. Ἄλλα λοιπὸν τοπωνύμια εἶναι καθαρὰ σλαβικά (καὶ στὴ ρίζα καὶ στὴν κατάληξη) καὶ ἄλλα ἑλληνικά μὲν στὴ ρίζα, μὲ ἐπίθημα ὅμως σλάβικο -ονο, ονα ποῦ ἔχει «πολιτογραφηθῆ» θὰ λέγαμε στὴ γλώσσα μας καὶ ἔχει καταντήσει παραγωγικὴ κατὰ ληξή, ὅπως συμβαίνει καὶ μὲ πολλὰ ἄλλα ἐπιθήματα μὲ ξένη καταγωγὴ (π. χ. -ἄτος, -οῦλλα λατινικά, -δόρος, -οὔτσι, -ἄρω ἰταλικά, -λής, -ντζής τουρκικά κλπ.). Πληροφορούμαστε ἀκόμη ἀπὸ τὸν Γεωργακᾶ ὅτι τὸ ἐπίθημα -ονα τὸ συναντᾶμε σὲ 68 ἀκόμη χωριὰ τῆς Ἠπείρου, ἀπὸ τὰ ὅποια πολλὰ εἶναι αὐτούσια σλαβικά ὀνόματα. Τὸ ὅτι ἐπίθημα -ονα χρησιμοποιεῖται καὶ γιὰ τὸν σχηματισμὸ ἀνδρωνυμικῶν ὀνομάτων, ἔγινε λόγος παραπάνω στὴ λ. **Μίχοβες.**

#### **Μποῦμνις - ες, οἱ**

Ἵομαλή σχετικὰ περιοχὴ μὲ βράχια καὶ χωράφια, τῆς ὁποίας μοῦ εἶναι ἄγνωστη ἡ ἐτυμολογία.

#### **Μπράκα, ἡ**

Εἶναι βοσκοτόπι ποῦ περιλαμβάνει καὶ μιὰ μάντρα.

Παρόμοια λέξη δὲν μπόρεσα νὰ βρῶ στὰ λεξικά καὶ στὶς διάφορες τοπωνυμικὲς ἐργασίες παρὰ μόνον παραπλήσιες, ποῦ ἀσφαλῶς δὲν εἶναι σίγουρο ὅτι ἔχουν σχέση μὲ τὸ συζητούμενο τοπωνύμιο.

Ἔτσι ὁ Δημητράκος<sup>2</sup> μᾶς λέγει: «μπράγκα, (ἡ) δημ. σιδηροῦν ἀλιευτικὸν ὄργανον ἀγκωνωτόν, χρησιμοποιούμενον διὰ τὴν ἀλιείαν τῶν ἀχινῶν καὶ τῶν πινῶν». Ὁ Καψάλης<sup>3</sup> γράφει σ' ἓνα ἄσμα: «κὶ τοῦν καϊμένου τοῦν Θανάσ' ἐπὶ ζωῆς στὴ μπράγκα» καὶ ἐξηγεῖ μπράγκα = λ. ἰταλ. (*branca*) δεσμά, ἄλυσις. Ὁ Τσίριπας<sup>4</sup> ἀναφέρει σὲ ἄσμα: «στὰ Γιάννινα, στὲς φυλακές, τὲς πράκες ἐφοροῦσε», ὑποσημειώνοντας ὅ ἴδιος πράκες = πιθανῶς ἀντὶ κλάπες (χειροπέδας). Ἐπίσης ὁ Μπόγκας<sup>5</sup> σημειώνει: «μπράκα ἡ, ἀντὶ πα-

- ἀνοίγεται στὰ δύο 2) τετράγωνο κομμάτι γῆς μὲ φυτωμένο χόρτο, ποῦ τὸ μεταφέρουν γιὰ διακόσμηση κήπου (παρτέρι), σλ. *blana* = σβάλος.
1. Γεωργακᾶς, ὁ.π., 154.
  2. Δημητράκος, λ. *μπράγκα*.
  3. Γεράσ. Καψάλης, Λαογραφικὰ Μακεδονίας, «Λαογραφία» ΣΤ' (1917-18) 528.
  4. Δ. Α. Τσίριπας, Ἀρκαδικὰ δημοτικὰ τραγοῦδια, «Λαογραφία» ΙΖ' (1957-58), σ. 76.
  5. Μπόγκας, λ. *μπράκα*.



ράγγα, ἰταλ. *baracca*). Ὁ Γεωργούλας<sup>1</sup> μνημονεύει τοποθεσία «Μπαράκα - Καλογριές = τοποθεσίες ὅπου κατὰ τὴν παράδοση ὑπῆρχε μοναστήρι καλογραιῶν». Τέλος, ὁ Σαλαμάγκας<sup>2</sup> ἐξηγεῖ τοπωνύμιο *Μπαράκα* ἀπὸ ἐπώνυμο *Μπαράκας*.

Ἐπειδὴ ὅμως ὑπάρχει λίγο ἔξω ἀπὸ τὰ Γιάννινα χωριὸ μὲ παλιότερη ὀνομασία *Μπρακμάδ* (σήμερα Καστρίτσα) καθὼς καὶ *Μπρακουμάδι*<sup>3</sup> νομοῦ Ἀχαΐας, νομίζω ὅτι οἱ λέξεις *Μπαράκα*, *Μπρακουμάδι*, *Μπρακμάδ* πρέπει νὰ ἔχουν τὴν ἴδια ρίζα, ἡ ὁποία πιθανῶς ἔχει ξένη καταγωγή.

#### Μ'ορρ'χου <\*Μισόρραχο <Μεσόρραχο, τὸ

Ἐκταση ποῦ βρίσκεται στὸ μέσον μιᾶς ράχης. Παρόμοια τοπωνύμια βρίσκονται καὶ σὲ ἄλλα μέρη, ὅπως ἀναφέρουν ὁ Σούλης<sup>4</sup> ὁ Στεργιόπουλος<sup>5</sup>, ὁ Μπέττης<sup>6</sup>, ὁ Θωμόπουλος<sup>7</sup>, καθὼς καὶ Κοινότητες μὲ τὸ ὄνομα *Μεσορράχη*<sup>8</sup>.

#### Ἄσμαν λούτσα βλ. λούτσα.

#### Παλιάμπιλα <Παλιάμπελα, τὰ

Τώρα εἶναι ἔκταση μὲ χωράφια, ἀλλὰ παλιότερα θὰ ὑπῆρχαν ὀπωσδήποτε καὶ ἀμπέλια.

Εἶναι συχνότατο τοπωνύμιο καὶ τὸ ἀναφέρουν οἱ πλεῖστες ἀπὸ τὶς τοπωνυμικὲς συλλογές<sup>9</sup>.

#### Παλιοστροῦγκες, οἱ

Τοποθεσία μὲ χαλάσματα ἀπὸ παλιὲς στροῦγκες καὶ μάντρες.

Ἡ μεσν. λέξη *στρούγκα*, κατὰ τὸν Ἀνδριώτη<sup>10</sup>, εἶναι ἡ βλά-

1. Γεωργούλας, ὁ.π., 506.

2. Δημ. Σαλαμάγκας, Τὸ νησι τῶν Γιαννίνων, «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία» 8 (1959), 681.

3. Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλ., ὁ.π., στή λ. *Μπρακουμάδι*.

4. Σούλης, 234 «*μεσορράχι* = ὀνομασία (τοποθεσίας) διδομένη εἰς ράχεις κατωφερεῖς ἰδίως περιλαμβανομένης μεταξὺ δύο ἄλλων ράχων ἰσοῦσῶν. Ἀπαντᾷ καὶ ὁ τύπος (*μ'σορράχ'*), ἐν δὲ τῷ Ζαγορίῳ ἢ *μ'σαρράχ'* ἢ *μεσαρράχ'*».

5. Στεργιόπουλος, Συμβολὴ 115.

6. Μπέττης, Βελτιστά 41 «*μεσόρραχο*: ἀπὸ τῆ θέσης τῆς σὲ σχέση μὲ τὶς γύρω ράχεις».

7. Θωμόπουλος, 116 «*μεσόρραχο*... ὄχι μέσον τῆς ράχους ἀλλὰ περιοχὴ κειμένη ἐν μέσῳ δύο ἐπιμήκων βουνῶν».

8. ΛΔΚΟ, 96, 254.

9. Πρβλ. Παπαχριστοδούλου, 151, Georgacas, 221, Στεργιόπουλος, Συμβολὴ 103, 126, 134, Τοπ. Κοιντ. 13 (1938) 152, Παπαχρήσης, Συμβολή, ὁ.π., 145, Σάρρος, 201, Μπέττης, Γραμμένο 691, Βελτιστά 42, Κούρεντα 150, 425, 433, Σούλης, 237, Ἀναγνωστόπουλος, 95, ΛΔΚΟ, 273 κλπ.

10. Ἀνδριώτης, ὁ.π., στή λ. *στρούγκα*.

χικη *strunga*. Στο Λεξ. τῆς Κουτσοβλαχικῆς<sup>1</sup> διαβάζουμε ἀκόμη: «στρουγγα, οὐσ. θηλ., -τζι πληθ. (*strúnga-dzi*)=μάνδρα, ἐν ᾗ ἀμέλγουσι τὰ πρόβατα οἱ ποιμένες, κοιν. στρουγγα. Ἐκ τοῦ λατ. \**strunga* ἄλβ. *stroungē* ὁ Cihac παράγει ἐκ τοῦ *stringo* ἕπερ ἀμφίβολον ῥ. *strunga* μεσαιων. ἑλ. στρουγαί».

Τοπωνύμιο Παλιοστρουγγες ἀναφέρει καὶ ὁ Μπέττης<sup>2</sup> καὶ Παλιοστρουγγα-Παλιοστρουγγί ὁ Στεργιόπουλος<sup>3</sup>.

### Παλιουράτ'κ' λούτσα < Παλιουράτικη λούτσα

Ἄλλη ὀνομασία τῆς λούτσας Ὀσμάν (βλ. λ.).

### Παλιούρη, ἦ

Αὕτη ἦταν ἡ παλιότερη ὀνομασία τοῦ χωριοῦ Περάτη ποῦ λεγόταν ἔτσι, διότι τὸ μέρος, στὸ ὁποῖο ἐκτεινόταν, εἶχε παλιούρια, εἶναι δηλ. τοπωνύμιο φυτωνυμικό. Τὸ παλιούρι εἶναι ἀγκαθωτὸς θάμνος, ποῦ ἡ ἐπιστημονικὴ του ὀνομασία εἶναι παλιούρος, ὁ (*palurus*, τάξις Ραμνωδῶν<sup>4</sup>), κοινῶς δὲ παλιούρι, παλιούρα ἢ ἀκόμη ἀμπάλουρος, πελιούρα καὶ στὴν Ἡπειρο πάλιουρας, πάλιουρος. Φυτρώνει σὲ ἀρκετὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, γι' αὐτὸ καὶ συναντᾶμε πολλὰ σχετικὰ τοπωνύμια, ὅπως Μπάλιουρας<sup>5</sup> (Ἡλεία), Παλιούργια τὰ<sup>6</sup> (Δῆμος Δωριέων), Πάληουρα<sup>7</sup> (Κέρκυρα), Παλιούρι, Παλιουράκι<sup>8</sup>, Πάλιουρας<sup>9</sup>, Παλιούρια<sup>10</sup>, Παλιουργιά ἠ<sup>11</sup>, Παλιούρη ἠ<sup>12</sup>, Παλιουρή ἠ<sup>13</sup>, Παλιουριές (Ἡπειρος). Τέλος ὑπάρ-

1. Νικολαΐδης, ὁ.π., 516.

2. Μπέττης, Κούρεντα 433.

3. Στεργιόπουλος, Τοπ. Κονίτ. 13 (1938) 153.

4. Π. Γ. Γενναδίου, Λεξικὸν φυτολογικόν, Β' τόμ., Ἀθῆναι 1959, καὶ Δ. η. μ. Καββάδα, Εἰκονογραφημένον βοτανικὸν - φυτολογικὸν λεξικόν, Ἀθῆναι (ἄ.ἔ.) στή λ. παλιούρος.

5. Ἡλιόπουλος, ὁ.π., 190 «...διὰ τὸν αὐτόθι φυόμενον παλιούρον».

6. Κόλιας, 141 «...τόπος κατάφυτος ἐκ παλιούρων. Εἰς τὸν Δῆμον Δωριέων ἀπαντοῦν καὶ οἱ δύο τύποι ὁ πάλιουρας καὶ τὸ παλιούρι. Παλιουργιά ἀπαντᾶ καὶ ἐν Γορτυνίᾳ».

7. Νουχάκης, ὁ.π., 919.

8. Στεργιόπουλος, Τοπ. Ν.Δ. Ἡπ. 325, Συμβολὴ 116.

9. Στεργιόπουλος, Τοπ. Κονίτ., 13 (1938) 154.

10. Ὁ.π., 154, Μπέττης, Γραμμένο 691 «τοποθεσία μὲ χωράφια καὶ χερσότοπο, ὅπου ἀφθονεῖ ὁ ὀμώνυμος ἀγκαθωτὸς θάμνος», Βελτισίστα 42.

11. Στεργιόπουλος, Τοπ. Κονίτ., 13 (1928) 154, Στούπης, Α' 149, 350.

12. Μπέττης, Γραμμένο 691 «Παλιούρη, ἦ. Δασωμένος λόφος μὲ μάνδρες. Πῆρε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὸ λίγο πὺρ πέρα (στὴν περιοχὴ τοῦ χωριοῦ Περάτη) ὀμώνυμο Παληοχώρι ποῦ ἐγκαταλείφτηκε κατὰ τὸν 17ο αἰῶνα ἀπὸ τοὺς κατοίκους του, ἀπ' ἀφορμὴ τὴν πανοῦκλα». Ἀναφέρεται δηλ. ἀκριβῶς στὸ παρὸν τοπωνύμιο, τὴν Παλιούρη.

13. Λαμπρίδης, ὁ.π., 57 «...καὶ μάλιστα εἰς Παλιουρήν (ἐκ τῆς πλη-

χουν καὶ Κοινότητες-Οἰκισμοί<sup>1</sup> μὲ τὸ ἴδιο ἢ παραπλήσιο ὄνομα.

**Παναγιά, ἡ**

Ἔνα ἀπὸ τὰ ἐξωκκλήσια τοῦ χωριοῦ στὴ μνήμη τῆς Παναγίας. Γιορτάζει τὴν πέμπτη μέρα τοῦ Πάσχα. Εἶναι συνηθισμένο τοπωνύμιο τόσο γιὰ τὴν δήλωση τῆς τοποθεσίας, ὅπου βρίσκεται ἡ ἐκκλησία, ὅσο καὶ ὡς ὀνομασία χωριοῦ<sup>2</sup>.

**Παπαδιᾶς λάκκος βλ. λάκκος**

**Περάτη, ἡ**

Ἔτσι εἶναι ἡ σημερινὴ ὀνομασία τοῦ χωριοῦ, ἐνῶ παλιότερα λεγόταν **Παλιούρη, ἡ** (βλ. λέξη). Λέγεται καὶ **Περάτι, τό**<sup>3</sup>. Ὁ κάτοικός του λέγεται **Πιρατιώτ'ς**<sup>4</sup> καὶ **Πιρατάτ'ς**<sup>5</sup>, ἐνῶ **Πιράτ'ς**<sup>6</sup> ἀντὶ **Περαμιώτης**= ὁ κάτοικος τοῦ χωριοῦ Πέραμα Ἰωαννίνων. Φράση: «ἔρχομι ἀπ' τ'μ Πιράτ'» ἢ «ἔρχομι ἀπ' τ' Πιράτ'».

Γιὰ τὴν ἐτυμολογία τῆς λ. **Περάτη**, οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ μοῦ εἶπαν τὸ ἐξῆς:

Διηγοῦνται ὅτι ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια πῆγε στὸ χωριὸ καὶ ἐγκαταστάθηκε ἐκεῖ κάποιος τσέλιγκας, ποὺ ἡ καταγωγή του ἦταν ἀπὸ τὸ χωριὸ Πέραμα Ἰωαννίνων. Ὁ πλούσιος αὐτὸς τσοπάνος προσφωνοῦνταν **Πιράτ'ς**, ἀπ' ὅσους δὲν γνωρίζανε τὸ πραγματικό του ὄνομα (δηλ. σὰν προερχόμενος ἀπὸ τὸ Πέραμα) καὶ μετὰ παρέμεινε τὸ ὄνομά του καὶ στὴν τοποθεσία ποὺ κατεῖχε (**Περάτης-Περάτη**), ὅπου ἀργότερα κτίστηκε τὸ νέο χωριό.

Ἄλλὰ ἄς ἐξετάσουμε τὴ λέξη γλωσσικά. Ὁ Δημητράκος<sup>7</sup> στὴ λ. **περάτης** μᾶς δίνει τὶς ἀκόλουθες σημασίες: **πορθμεύς, περατάρης,**

θύος τοῦ αὐτόθι ἀκανθωτοῦ θάμνου **παλιούρου**)». Ἐδῶ πρόκειται γιὰ τὴν πασίγνωστη στοὺς Γιαννιώτες καὶ τὰ γύρω χωριά **Μονὴ Παλιουρῆς**, κοντὰ στὸ χωριὸ Δραγομή, ποὺ βρίσκεται μέσα σ' ἓνα δάσος θὰ λέγαμε ἀπὸ παλιούρι, τὸ **Παλιουρωτὸ** (Μεγάλη Ἑλλην. Ἐγκυκλ., στὴ λ. **Παλιουρῆς Μονή**). Τοπωνύμιο **Παλιουρῆ** (ἡ) ὑπάρχει καὶ στὸ χωριὸ Γουργιάνιστα (τώρα Ἁγίος Χριστόφορος) Κουρῆντων, κοντὰ στὸ ποτάμι Τίρια, ὅπου φυτρώνει σὲ ἀφθονία τὸ πχ-λιούρι. Ὁ Χρ. Χριστοβασίλης (Ἡπειρωτικὸν Ἡμερολόγιον, ἔτος 2ον, 1914, ἐν Ἀθῆναις, σελ. 50) σχετίζει τὴ λέξη **Παλιουρῆ (Μονή)** ὅχι μὲ τὸ φυτὸ παλιούρι ἀλλὰ μὲ τὴν ἀρχαία πόλη **Παλαιὸν Ὠρεῖον**.

1. Λ Δ Κ Ο, 273.

2. Ὅπου προηγουμένως.

3. Τὸ Λ Δ Κ Ο, 277 γράφει ὁ **Περάτης** καὶ ὅχι ἡ **Περάτη**.

4. Μ π ό γ κ α ς, 300.

5. Σ τ ε φ. Μ π έ τ τ η, Πῶς μιλοῦν στὰ Γραμμεινοχώρια, «Ἡπειρωτικὴ Ἐστία», 14 (1965), σελ. 132.

6. Μ π ό γ κ α ς, 300.

7. Δ η μ η τ ρ ά κ ο ς, λ. **περάτης**.

περιπλανώμενος, πλάνος, μετανάστης, ὁ πέραν τοῦ ποταμοῦ κττ., διαβάτης, κοσμογυριστής κτλ. "Ὅπως βλέπουμε, οἱ σημασίες περιπλανώμενος, μετανάστης καὶ διαβάτης μποροῦν νὰ συσχετιστοῦν μὲ τὴν προηγούμενη διήγηση. Διότι καὶ ἂν ἡ λ. *Περάτης* δὲν εἶχε τὴν ἔννοια τοῦ προερχομένου ἀπὸ τὸ Πέραμα (ὅπως λέγει ἡ διήγηση), μποροῦσε ὅμως νὰ σημαίνει τὸν περιπλανώμενο, τὸν κοσμογυριστή, ιδιότητες ποὺ τὶς εἶχε ὁ περάτης τσέλιγκας.

Τέλος χωριὸ *Περάτι* (τὸ) βρίσκουμε καὶ στὴν περιοχὴ Πωγωνίου<sup>1</sup> καὶ *Περατιά* (ἡ)<sup>2</sup> στὴν ἐπαρχία Βονίτσης καὶ Ξηρομερίου, ἐνῶ ὡς ἀπλὸ τοπωνύμιο ὁ *Περάτης* ὑπάρχει καὶ στὴν Κάρπαθο<sup>3</sup>, μοῦ εἶναι ὅμως ἄγνωστη ἡ ἔτυμολογία τους.

### **Πλάια, τὰ < Πλάγια**

Τὰ πλάγια, οἱ πλαγιές τῶν διαφόρων λόφων, οἱ «κλιτύες». Μεγαλύτερο εἶναι τ' **Κολιοῦ τὸ πλάϊ**.

Τοπωνυμίες ὁμώνυμες συναντᾶμε στὰ χωριά Θεοδώριανα καὶ Ἄγναντα Ἄρτας<sup>4</sup>, στὸ Κουκούλι Ζαγορίου<sup>5</sup>, στὴ Δραγομὴ (στ' *Μπαλὴ τοῦ πλάϊ*)<sup>6</sup>, στὴν Κῶ (*Πλαγιά ἡ*)<sup>7</sup>, στὴ Ρόδο<sup>8</sup>. Ἄλλὰ καὶ Οἰκισμοὶ φέρουν τὴν ὀνομασία *Πλαγιά ἡ*, *Πλάγια τά*, *Πλάγια Νέα τά*<sup>9</sup>.

### **Ποντίκ' στ' < στοῦ Ποντίκη**

Κτῆμα ἐνὸς κατοικοῦ τοῦ χωριοῦ ποὺ κοροϊδευτικὰ τὸν λέγανε *Ποντίκη*. Παρόμοια τοπωνύμια ἀναφέρουν ὁ *Στεργιάπουλος*<sup>10</sup> (στ' *Ποντίκ' (ἡ)*), ὁ *Σαλαμάγκας*<sup>11</sup> (τ' *Ποντίκι*) ἀπὸ ἐπώνυμο *Ποντίκ'ς*, ὁ *Παπαχριστοδούλου*<sup>12</sup> (*Ποντικιές οἱ*, ἀπὸ τὸ φυτὸ ἀζαλέα ἢ *Ποντίκη*) > *ποντικιά* = θάμνος καὶ δένδρο καλλωπιστικόν, *Ποντίκινα τά*, ἀπὸ ἐπώνυμο *Ποντικός ἡ Ποντίκας*, *Ποντικός ὁ - Ποντικοῦ τοῦ*, ἐπώνυμα μεσαιων. καὶ νεώτερα) καὶ τὸ *Λεξ. Δήμων καὶ Κοινοτήτων*<sup>13</sup> (*Ποντικός ὁ*, *Ποντικονήσιον τὸ* = νησιά).

1. Στοῦπης, Β' 46.

2. ΛΔΚΟ, 277.

3. Ὅπως μοῦ ἀνακοίνωσε προφορικὰ ὁ ἐπιμελητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων κ. Κων. Μηνᾶς, ποὺ κατάγεται ἀπὸ τὴν Κάρπαθο.

4. Στεργιάπουλος, Τοπ. Ν.Δ. Ἠπ. 327.

5. Στεργιάπουλος, Συμβολὴ 110.

6. Μπέττης, Κούρεντα 420.

7. Θωμόπουλος, 133.

8. Παπαχριστοδούλου, 125.

9. ΛΔΚΟ, 282.

10. Στεργιάπουλος, Τοπ. Ν.Δ. Ἠπ. 324.

11. Σαλαμάγκας, ὁ.π., 680

12. Παπαχριστοδούλου, 158, 202, 207.

13. ΛΔΚΟ, 285.

Τέλος ἐπώνυμο *Ποντίκης* στὰ Γιάννινα ἀναφέρει καὶ ὁ Στούπης<sup>1</sup>.

### **Ράχ' Σαϊτάν' < ράχη Σαϊτάνη**

Διηγοῦνται ὅτι ἐδῶ καὶ σαράντα περίπου χρόνια στὸ μέρος αὐτὸ παρουσιάστηκε ἕνας σαϊτάνης, σεϊτάνης (τουρκ. *seytan*) = διάβολος, ποὺ με κατακόκκινα σίδερα ἔκαψε τὰ χέρια κάποιων κοριτσιῶν ποὺ πῆγαν νὰ πάρουν νερὸ στὴ βρύση. Ἐπίσης ὁ σαϊτάνης κοροῖδευε τὶς κοπέλλες με μορφασμούς. Αὐτὲς τρόμαζαν καὶ γύρισαν στὸ χωριὸ με καμμένα χέρια. Κατόπι πῆγε παπὰς καὶ ἔκανε ἀγιασμὸ στὸ μέρος αὐτό.

### **Ρούγα, ἦ**

Ἔτσι λέγεται τὸ κέντρο τοῦ χωριοῦ, τὸ *μεσοχώρι*<sup>2</sup>. Ἡ λ. εἶναι μεσαιωνικὴ με τὴ σημασία στενὸς δρόμος, στράτα καὶ παράγεται ἀπὸ τὴ λατινικὴ (*ruga* > ρούγα)<sup>3</sup>. Στὴν Ἠπειρο φαίνεται νὰ ἔχη ἀρκετὴ διάδοση τὸ τοπωνύμιο ρούγα, καθόσον τὸ ἀναφέρουν ὁ Στεργιόπουλος<sup>4</sup> (ρούγα=στενὴ τοποθεσία, στενὴ ὁδός, διάβασις), ὁ Μέρτζος<sup>5</sup> (ρούγα=στενὴ ὁδός, εἶναι ἡ παλιὰ ἰταλικὴ λ. *ruga*), ὁ Σάρρος<sup>6</sup> (ροῦγα=πλατεῖα ἐν Μονοδενδρίῳ ἐν ἧ νῦν συγκεντροῦνται τὰ αἰγοπρόβατα καὶ αἱ ἀγέλαι τῆς κοινότητος), ὁ Μπέττης<sup>7</sup> (ρούγα=μιὰ ἀκόμη ἀπὸ τὶς συνοικίες τοῦ χωριοῦ, ἡ μεγαλύτερη), ὁ Πατσέλης<sup>8</sup> (ροῦγα = ...δηλοῦσα συνοικίαν), ὁ Μόγκας<sup>9</sup> (*Μικρὴ καὶ Μεγάλῃ Ρούγα*=ὀνομασίες δρόμων στὴν Ἐβραϊκὴ συνοικία Ἰωαννίνων), τὸ Λεξ. Δήμων καὶ Κοινοτήτων<sup>10</sup> (*Ρούγα, ἦ*=οἰκισμὸς τῆς Κοινότητος Ραφταναίων Ἰωαννίνων).

**Σαϊτάν' λ'θάρ, βλ. λ'θάρ'**

**Σκουτουμέν' λάκκος βλ. λάκκος**

**Σπανοῦ στ' < στοῦ Σπανοῦ**

Κτῆμα με πουρνάρια, ἰδιοκτησία ἐνὸς κατοικοῦ τοῦ χωριοῦ ποὺ ἦταν σπανός.

1. Στούπης, Β' 112.

2. Πρβλ. Στούπης, Α' 157 «*Μεσοχώρι... χῶρος στὸ μέσον τοῦ χωριοῦ ποὺ συγκεντρώνονται οἱ κάτοικοι*».

3. Ἀνδριώτης, ὁ.π., στὴ λ. ρούγα.

4. Στεργιόπουλος, Συμβολὴ 117.

5. Κ. Δ. Μέρτζος, Συμβολὴ εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν ξενικῶν ἡπειρωτικῶν τοπωνυμίων, «Ἠπειρωτικὰ Χρονικά» 9 (1934) 194.

6. Σάρρος, 202.

7. Μπέττης, Γραμμένο 692.

8. Πατσέλης, ὁ.π., 366.

9. Μόγκας, 328.

10. Λ Δ Κ Ο, 292.

**Σταυρουπήδ', τὸ καὶ Σταυρουπήδγια, τὰ**

*Σταυροπήδι*, δηλ. σταυροδρόμι σὲ σχῆμα δέλτα (Δ) μὲ τρεῖς δρόμους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ ἕνας ὀδηγεῖ γιὰ τὸ χωριὸ Πολύλοφος, ὁ ἄλλος γιὰ τὸ Βαγενήτι καὶ ὁ τρίτος γιὰ τὸ χωριὸ Περάτη.

Ἐτυμολογικὰ ἢ λ. παράγεται ἀπὸ τὸ σταυρός + *πηδῶ* καὶ σημαίνει ὄχι φυσικὰ κἀνω ἄλμα, *πηδῶ*, ἀλλὰ περνῶ τὴ διασταύρωση τῶν δρόμων. Τοπωνύμιο *Σταυροπήδι* (=«ἔπου διασταυροῦνται ὁδοί») ἀναφέρει καὶ ὁ Στεργιόπουλος<sup>1</sup>, ἐνῶ τὴν ἴδια ἔννοια ἔχουν τὰ: *Σταυρουτόπ'* οὐ<sup>2</sup>, («στοῦ *Σταυρουτόπ'* = στοῦ *Σταυροτόπι*: ἀπὸ τὸ σταυρός καὶ τόπος»), *Κροῦσμα*<sup>3</sup> («κλήθηκε ἔτσι ἀπὸ τὸ σχηματιζόμενον σταυροδρόμι, σημεῖο ποὺ κρούουν, συναντῶνται ἀναγκαστικὰ οἱ χωριανοί»), *Σταυρός*<sup>4</sup> («σταυροδρόμι ἔπου διασταυροῦνται δύο ὁδοὶ καὶ εἰκονοστάσιον»), *Σταυρογορτσιὰ*<sup>5</sup> (=ἔκταση γεωργοῦμενη περὶ τὸ ὑπάρχον ἐδῶ σταυροδρόμι — σταυρός — ἔπου γορτσιὰ, ἀγραπιδιὰ μεγάλη), *Σταυρωτῆ*<sup>6</sup> («θέσις παρὰ τοὺς Βοθόνους, ἔνθα παρατηροῦνται τρεῖς ἀτραποὶ ἡμιονικαί»), *Σταυροχώρα*<sup>7</sup> (=«χωράφια κείμενα ἐπὶ σταυροδρομίου»).

Γιὰ τὸν ἴδιο λόγο ἴσως νὰ ὀνομάστηκε ἔτσι καὶ τὸ τοπωνύμιο *Φραγκοπήδημα*<sup>8</sup>, καθὼς καὶ τὰ χωριά: *Σταυροβούση*, *Σταυροδρόμιον*, *Σταυροπόδιον*, *Σταυροπόταμος*, *Σταυρός*, *Σταυρούπολις*, *Σταυρωτῆ*, ποὺ ἀναφέρει τὸ Λεξ. Δήμων καὶ Κοινοτήτων<sup>9</sup>.

**Στιρνάτ'κου <Στερνάτικο, τὸ**

Περιοχὴ πετρώδης ἀπὸ *στερνάρια*, *στουρνάρια*.

Ἡ λ. *στουρνάρι* εἶναι ὑποκοριστικὸ τῆς μεταγεν. λέξης *στορνῆ* δηλ. *στορνῆ* > \**στορν-άριον* > *στορν-άριον* > *στουρνάρι*<sup>10</sup>. Δὲν γνωρίζω ἂν καὶ οἱ Οἰκισμοὶ *Στουρνάρα*, ἢ (Εὐρυτανίας) καὶ *Στουρναράϊκα*, τὰ Τρικάλων<sup>11</sup> εἶναι χτισμένοι σὲ πετρώδες ἔδαφος καὶ εἰδικότερα σὲ *στουρνάρια*.

**Στιφάνια <Στεφάνια, τὰ**

Τοποθεσία ἀπὸ βράχια ποὺ προεξέχουν καὶ σχηματίζουν κατὰ κάποιον τρόπο *στεφάνι* ἢ γείσωμα. Εἶναι συχνὴ τοπωνυμία σὲ μέρη ἔπου τὸ

1. Στεργιόπουλος, Τοπ. Κονίτ., 13 (1938) 177.

2. Γεωργίου, ὕ.π., 352.

3. Μπέττης, Βελτισία 40.

4. Πατσέλης, ὕ.π., 367, Μπέττης, Κούρεντα 421, Θωμόπουλος, 143.

5. Μπέττης, Κούρεντα 433.

6. Θωμόπουλος, 143.

7. Παπαχαρίσης, Συμβολή, ὕ.π., 146.

8. Ἀναγνωστόπουλος, 100 «ὄνομα ἐξοχικῆς θέσεως ἐν Πάργα».

9. ΛΔΚΟ, 301-302.

10. Ἀνδριώτης, ὕ.π., στὴ λ. *στουρνάρι*.

11. ΛΔΚΟ, 303.

ἔδαφος εἶναι πετρῶδες καὶ λαμβάνει τὰ ἀνάλογα σχήματα, ἡ δὲ ὀνομασία ἀπαντᾷ σὲ γένος θηλυκὸ ἢ οὐδέτερο.

Ἔτσι ἔχουμε *Στεφάνη* καὶ *Στεφανιά*, ὡς ὀνόματα Κοινοτήτων καὶ Οἰκισμῶν<sup>1</sup>, *Στεφάνες οἱ*, ὡς τοπων. τῆς νήσου Κέω<sup>2</sup>, *Στεφάνι τό*, τέσσερα τοπωνύμια στὴν Ἰθάκη<sup>3</sup>, *Στεφάνια τά*, ὡς τοπωνύμιο στοὺς Χουλιαράδες Ἰωαννίνων<sup>4</sup>, στὴν Ἰθάκη<sup>5</sup> καὶ στὴν ἐπαρχία Κιλκίς (ὄνομα Κοινότητος), *Στεφανούλλια τά*, ὡς τοπωνύμιο στὴν Ἠλεία<sup>6</sup> καὶ *Στεφανιά ἡ*, ὡς τοπων. τῆς Κάσου<sup>7</sup>.

#### Στρουγκλί, τὸ

Ἔτσι ὀνομάζεται ἓνας λοφίσκος πετρῶδης. Ἡ λέξη ἴσως παράγεται ἀπὸ τὸ *στρούγκα* > *στρουγκούλα* > *στρουγκουλί* > *στρουγκλί*.

#### Στρουγγ'λό < Στρογγυλό, τὸ

Τοποθεσία σχεδὸν στρογγυλὴ μὲ λόφους γύρω-γύρω. Ἄλλοῦ ἀπαντοῦν καὶ οἱ τύποι *Στρογγυλή* > *Στρουγγ'λή*, *Στρογγυλο* > *Στρογγ'λου*, *Στρογγύλι*, *Στρουγγυλός*, *Στρουγγούλα*.

Ἔτσι ἔχομε στὴν Ἠπειρο *Στρουγγούλα*, *Στρογγυλή*<sup>8</sup> *Στρογγυλο*<sup>9</sup>, στὸ νησί Κέω *Στρογγυλή*<sup>10</sup>, στὴν Ἰθάκη *Στρογγυλή* *ράχη*<sup>11</sup>, στὴ Ρόδο *Στρογγυλός*, *Στρουγγυλή*, *Στρουγγυλό*<sup>12</sup> καὶ στὸν Δῆμο Δωριέων *Στρουγγ'λή*, *Στρουγγ'λό*<sup>13</sup>.

#### Σφήκ' στ'

Εἶναι μέρος γυμνὸ κλεισμένο ἀπὸ μάντρες. Ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖ συχναῖζον πολλὰς *σφήκες*, ὅπως μοῦ εἶπαν, ἴσως ἡ ὀνομασία νὰ ὀφείλεται στὸ γεγονός αὐτό. Πρβλ. καὶ τὰ τοπωνύμια: *Σφηκῶνας*<sup>14</sup>, *στ'ς Σφήκα*<sup>15</sup>, *Σφηκιά*<sup>16</sup> (ὀνομασία Κοινότητος).

1. Λ Δ Κ Ο, 302.

2. Θ ω μ ό π ο υ λ ο ς, 144.

3. Μ ο υ σ ο ύ ρ η ς, 80.

4. Σ ο ύ λ η ς, 241.

5. Μ ο υ σ ο ύ ρ η ς, 81.

6. Ἡ λ ι ό π ο υ λ ο ς, ὅ.π., 199.

7. Μ η ν ᾶ ς, ὅ.π., 106

8. Σ τ ε ρ γ ι ό π ο υ λ ο ς, Τοπ. Ν.Δ. Ἠπ. 328, τοῦ ἴδιου, Τοπ. Κονίτ., 13 (1938) 179.

9. Σ α λ α μ ᾶ γ κ α ς, ὅ.π., 679 (Στρουγγ'λό).

10. Θ ω μ ό π ο υ λ ο ς, 145.

11. Μ ο υ σ ο ύ ρ η ς, 82.

12. Π α π α χ ρ ι σ τ ο δ ο ύ λ ο υ, 139.

13. Κ ό λ ι α ς, ὅ.π., 147.

14. Π α π α χ ρ ι σ τ ο δ ο ύ λ ο υ, 69.

15. Μ π έ τ τ η ς, Κούρεντα 421 «περιοχή μὲ πολλοὺς γκρεμούς, ὅπου βόσκουνε τὰ γίδια».

16. Λ Δ Κ Ο, 305.

**Σφινδάμ(ν)ια < Σφενδάμια, τὰ**

Ἦ ονομασία τοποθεσίας πού προῆλθε ἀπὸ τὸ φυτὸ σφένδαμος ἢ, πρόκειται δηλ. γιὰ φυτωναμίαια. Πράγματι στὸ μέρος αὐτὸ φυτρώνουν πολλὰ σφεντάμια.

Σχετικὰ εἶναι καὶ τὰ τοπωνύμια *Σφένδαμνος ἢ, στ' Σφενδάμι*<sup>1</sup> («ἐκ τοῦ ὁμωνύμου φυτοῦ») (Μεσαριά Κονίτσης), *Ἀσφέδαμος ὁ*,<sup>2</sup> («ἐκ τοῦ φυτοῦ σφένδαμνος ἀφθονοῦντος ἐν Κέω»), *Σφενδάμι*<sup>3</sup> (Δήμου Ἀμφείας Καλαμῶν), «στοῦ Σφιδανούδ' (ἴσως ἀντὶ Σφιδανοῦδ') ἀπὸ τὴν ὑπαρξὴ ἐκεῖ τοῦ φυτοῦ σφένδαμος, μὲ τὴ γνωστὴ ὑποκοριστικὴ κατάληξι -οῦδι»<sup>4</sup> καὶ ἴσως τὸ *Σφενδάμιον*<sup>5</sup> (κοινότητα ἐπαρχίας Πιερίας).

**Σφληγκαριές, οἱ**

Εἶναι μιὰ πλαγιά μὲ χωράφια, ξηρότοπος ὅμως μὲ ἀγκάθια καὶ πέτρες. Ἡ ἔτυμολογία τῆς λέξης παρουσιάζει δυσκολία. Ἀρχικὰ φαίνεται νὰ ἀποκλείεται ἡ περίπτωση νὰ εἶναι ξένο δάνειο. Στὴ συνέχεια μπορούμε νὰ ὑποθέσουμε ὅτι τὸ ἀρχικὸ Σ ἴσως νὰ προῆλθε ἀπὸ συνεκφορά μὲ τὸ ἄρθρο (στὶς *Φληγκαριές > Σφληγκαριές*). Κατόπι ἀπὸ τὸν τύπο *Φληγκαριές* νὰ ὀδηγηθοῦμε στὸν τύπο *Φηληγκαριές* (ἀφοῦ ἀποκαταστήσουμε τὴν πτώση τοῦ ι καὶ παραδεχτοῦμε ἀνάπτυξη ἐρρίνου κοντὰ στὸ κ) καὶ ἀπὸ κεῖ στὸ *φήληξ-ηκος* πού σημαίνει «δλυνθος, ἐρινεός, ἀγριόσυκο»<sup>6</sup> (πρβλ. τὸ ἀρχαῖο τοπων. τῆς Χαλκιδικῆς *Ἰολυνθος*). Δηλαδή ἡ ὄλη ἐξέλιξι μπορεῖ νὰ εἶναι: *φήληξ + περιληπτικὴ κατάληξι -αριά > Φηληκαριά > Φληγκαριά > Σφληγκαριά -ιές*. «Ὡστε ἂν τὸ τοπωνύμιο εἶναι πολὺ παλιὸ καὶ κρατᾷ τὴν ἀρχαία του ὀνομασία, ἴσως νὰ χρωστᾷ τὸ ὄνομά του στὶς ἀγριοσυκές, πού τότε μὲν θὰ ὑπῆρχαν, σήμερα ὅμως δὲν σώζονται.

Ἐπάρχει ὅμως καὶ ἓνα ἄλλο φυτὸ ἢ *Φιλύκη*<sup>7</sup> (γνωστὴ καὶ σὰν *ζελενιά* στὴν Ἡπειρο), πού ἴσως αὐτὴ νὰ ἔδωσε τὸ ὄνομα στὴν τοποθεσία, ὅποτε ἡ γραφὴ θὰ εἶναι *Σφλυγκαριές < Φλυγκαριές < Φιλυκαριές < Φιλύκη + -αριά*.

Οἱ ἐκδοχὲς λοιπὸν γιὰ προέλευση τοῦ τοπωνυμίου ἀπὸ τὸ ἓνα ἢ τὸ ἄλλο φυτὸ εἶναι ἐξ ἴσου πιθανές.

**Ταρταλών' στ'**

Τοποθεσία πολὺ μικρὴ σὲ ἔκταση, ὅπου διασταυρώνονται δυὸ δρό-

1. Στεργιόπουλος, Τοπ. Κονίτ., 13 (1938) 179.

2. Θωμόπουλος, 64.

3. Νουχάκης, ὅ.π., 687.

4. Θαβώρης, ὅ.π., 121.

5. ΛΔΚΟ, 304.

6. Δημητράκος, λ. *φήληξ*.

7. Λεξικά Γενναδίου - Καββάδα, ὅ.π., στὴ λ. *φιλύκη*.



μοι καὶ ὑπάρχουν μερικά ἀλώνια. Φαίνεται πιθανή ἢ προέλευση ἀπὸ ἐπώνυμο μὲ δεύτερο συνθετικό τῆ λέξι ἀλώνι, ἄγνωστο ὅμως πῶς.

**Τζιάλλα Καμίν'** βλ. **Καμίν' τ' Τζιάλλα**

**Τζιουρκανιάσα, ἡ**

Ἔτσι λέγεται περιοχὴ ἀπὸ πέτρες καὶ πουρναρωτοὺς θάμνους. Ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ μιὰ τρύπα ποὺ λέγεται **Τρύπα τ' Σέα** (βλ. λ.).

Ὁ Σάρρος<sup>1</sup> ἀναφέρει τοπωνύμιο *Τσιουκαρνιάσα* (ἡ) καὶ τὸ ἐξηγεῖ: «τοποθεσία τοῦ βουνοῦ μὲ ἀγροὺς μεταξὺ λόφων. Ἡ λ. εἶναι σύνθετος ἐκ τοῦ *τσιούκα*». Βλέπουμε λοιπὸν ὅτι τὰ τοπωνύμια *Τζιουρκανιάσα* καὶ *Τσιουκαρνιάσα* εἶναι τὰ ἴδια μὲ μικρὲς φωνητικὲς ἀλλαγές, ὅπως συμβαίνει σὲ πολλὰς λέξεις. Ἀλλὰ σίγουρα τὸ πρῶτο μέρος τῶν λέξεων εἶναι ἡ λέξι *τσιούκα* ἢ *τζιούκα* (=μυτερὴ κορυφή), ποὺ ἀπαντᾷ συχνὰ ὡς τοπωνύμιο στὴν Ἠπειρο τοῦλάχιστο, ὅπου ὑπάρχουν προεξοχὲς βράχων ἢ κορυφές λόφων, βουνῶν κλπ. (παράβαλε *Μοναστήρι τῆς Τσιούκας* ἢ *Τζιούκας* λίγο ἔξω ἀπὸ τὰ Γιάννινα στὸ χωριὸ Ἑλληνικό, τὸ ὁποῖο εἶναι χτισμένο στὴν κορυφὴ ἐνὸς πετρώδους λόφου, σ' τς *Παναϊᾶς τοῦ τσ'κάρ*<sup>2</sup> στὸ λιβάδι Χαλκιδικῆς). Ἀπὸ τὴν ἴδια ρίζα εἶναι ἀκόμη καὶ οἱ λέξεις *τσουκάρ'*, *τσουγκάρ'*, **Τσόκαρ** (βλ. λ. παρακάτω), *τσικάρ'*, *τζούμα*, *τζουμάκ'* κλπ. (πρβλ. *Τζούμα τ'ς Μίχουβας* στὸ χωριὸ Ἑλιόκαλη Ἰωαννίνων, *Τζούμα Γιωκαριτ'κ*, *Τζούμα τ'ς Πέτρυνας*, *Τζούμα τ' Παγῶνα* στὸ Γερακάρι Ἰωαννίνων) (ἀπὸ ἀδημοσίευτη συλλογὴ μου). Ὅλες αὐτὲς οἱ λέξεις προέρχονται ἀπὸ τὰ ἀλβαν. *tsuke* καὶ *tsume*<sup>3</sup>.

Τέλος ἄς θυμηθοῦμε ὅτι καὶ ἀρκετὰ χωριά φέρουν τὴν ὀνομασία *Τσούκα*<sup>4</sup> (ἢ ὡς α' συνθ. *Τσιούκα+*), δὲν γνωρίζω ὅμως ἂν ἡ θέση τους εἶναι σὲ κορυφὴ ὥστε νὰ δικαιολογῆ τὴν ὀνομασία τους αὐτῆ. Τοποθεσία *Τσουγκανάτικα*<sup>5</sup> ἀπαντᾷ καὶ στὸν δῆμο Γαῖνῶν Παζῶν.

**Τρ'ανταφ'λλίνις στ' < στίς Τριανταφυλλίνες**

Εἶναι μιὰ ράχη μὲ ἀμπέλια, στὴν ὁποία ὅμως παλιότερα θὰ ὑπῆρχαν καὶ ἄγριες τριανταφυλλιές, ἀπ' ὅπου πρέπει νὰ πῆρε καὶ τὴν ὀνομασία (φ υ τ ω ν υ μ ί α).

Τοπωνυμίες *Τριανταφυλλιές* βρίσκουμε καὶ στὴ Ρόδο<sup>6</sup> καὶ στὸ το-

1. Σάρρος, 204.

2. Θ α β ῶ ρ η ς, ὅ.π., 120 «ὄνομα κορυφῆς λόφου ὅπου ὑπάρχει ἐκκλησία τῆς Παναγίας. *Τσ'κάρ'*: *τσουκάρ(ον)* ὑποκορ. τῆς λ. *τσούκα* (ἰταλ. *zucca* ἢ κεφαλή, ἢ κορυφή) μέρος ψηλὸ, κορυφὴ βουνοῦ, πβ. τὴ φράση: *στοῦ τσ'κάρ* (= στὸ πιὸ ψηλὸ μέρος, Βελβεντό)».

3. Μ π ὄ γ κ α ς, στίς λλ. *τζούμα* (σελ. 386) καὶ *τσούκα* (σελ. 404).

4. Λ Δ Κ Ο, 310.

5. Ν ο υ χ ἄ κ η ς, ὅ.π., 929.

6. Π α π α χ ρ ι σ τ ο δ ο ῦ λ ο υ, 159.

πωνυμικό του Στεργιοπούλου<sup>1</sup>, ενώ *Τριανταφυλλέα-Τριανταφυλλέαι-Τριανταφυλλούλα* είναι ονομασίες Κοινοτήτων στις επαρχίες Φλωρίνης, Βάλτου και Σερρών<sup>2</sup>.

#### Τρύπα τ' Σέα < Τρύπα του Όδυσσέα (Σέας = Όδυσσέας)

Πρόκειται για μιὰ τρύπα ανάμεσα στα βράχια στην τοποθεσία **Τζιουρκανιάσα** (βλ. λ.) που την πρωτοανακάλυψε ένας κάτοικος του χωριού ονομαζόμενος Όδυσσέας, που ζή ακόμη. Στην τρύπα αυτή, αν ριχτή μιὰ πέτρα, χάνεται στο βάθος και δέν ακούγεται ο χτύπος της.

Τοπωνύμια *Τρύπα* αναφέρουν και οι Άναγνωστόπουλος<sup>3</sup> και Σούλης<sup>4</sup> ανάλογα δὲ εἶναι και τά: *Τρύπα του Κατσαντώνη*, του Νάτσινα<sup>5</sup>, τῆς Ἀγγελώως<sup>6</sup>, τ'(οῦ) Κέκ'(ου)<sup>7</sup>, τ' Νικόδημ<sup>8</sup>.

Ἄξιζει νὰ σημειώσουμε ὅτι ὑπάρχουν και χωριά με τις ονομασίες *Τρύπα*, *Τροῦλαι*, *Τρουπητή*, *Τρύπος*, ὁ<sup>9</sup>.

#### Τσόκαρ'

Φράση: «*σήμιρα πῆγα γιά κονήγ'* στ' *Τσόκαρ*». Εἶναι ἓνας λόφος με βράχια και μάρμαρα, τὰ ὁποῖα τὰ τελευταῖα χρόνια ἄρχισαν νὰ τὰ ἀξιοποιοῦν οἱ κάτοικοι και, ἐκεῖ που νόμιζαν πὼς εἶναι πάμφτωχοι με τὰ ξεροχώραφα και τὸς πετρώτοπους, τώρα, ὅσοι εἶχαν κτήματα πρὸς τὰ ἐκεῖ ἔχουν ικανοποιητικὸ εἰσόδημα, γιατί τὰ νοικιάζουν στις βιομηχανίες μαρμάρων, ὅπως κάνουν και τὰ γύρω χωριά.

Ἐτυμολογικά ἢ λ. *τσόκαρ* συγγενεῖ με τις λέξεις *τσούκα*, *τσουκάρο*, *τσικάρ* κλπ., γιά τις ὁποῖες ὅμως ἔγινε λόγος παραπάνω στη λ. **Τζιουρκανιάσα**. Ἐδῶ μόνο θὰ προσθέσουμε ἀκόμη ὅτι τοπωνύμιο «*στοῦ Τσιόκαρη*» βρίσκουμε και στὸ τοπωνυμικό του Πωγωνίου<sup>10</sup> με τὴν ἐπεξήγηση «*λοφίσκοι και λάκκοι*. Ἄγνωστος ἢ αἰτία τῆς τοπωνυμίας, τῆς προφανῶς κυριωνύμου. Κύριον ὄνομα *Τσιόκαρη* ἐν Δολῶ και πέριξ δὲν σώζεται».

#### Φτέρες, οἱ

Περιοχὴ ὅπου ἀφθονεῖ τὸ γνωστὸ φυτὸ *φτέρη*. Πρόκειται γιά φυτωνυμία πολὺ συχνή, τουλάχιστο στην Ἡπειρο. Πρβλ. τις περιοχές:

1. Στεργιοπούλος, Τοπ. Ν.Δ. Ἡπ. 325.

2. Λ Δ Κ Ο, 308.

3. Ἀναγνωστόπουλος, 92.

4. Σούλης, 242.

5. Στεργιοπούλος, Συμβολὴ 128.

6. Μπέττης, Βελτισία 35.

7. Μπέττης, Κούρεντα 420 στη λ. *Ντασιές*.

8. Σαλαμάγκας, ὁ.π., 681.

9. Λ Δ Κ Ο, 309.

10. Α. Χ. Παπαχαρίσης, Δευτέρα εἰς τὸ τοπωνυμικὸν του Πωγωνίου συμβολή, «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία» 1 (1952) 818.

Χόσεψη<sup>1</sup>, Κουκούλι Ζαγορίου<sup>2</sup>, Μελισσουργοὶ (οἱ Φτέρις)<sup>3</sup>, ἐπαρχία Κονίτσης (Φτέρη)<sup>4</sup>, Γραμμένο<sup>5</sup>, Ἡλιόκαλη, Κατσικά Ἰωαννίνων (ἀπὸ ἀδημοσίευτη συλλογή μου), Λιβᾶδι Χαλκιδικῆς (στ' Φτέρ')<sup>6</sup>.

Τέλος καὶ τὸ Λεξ. Δήμων καὶ Κοινοτήτων ἀναφέρει χωριὰ μὲ τὸ ὄνομα Φτέρη ἢ Πτέρη<sup>7</sup>.

#### **Χειμάδια τ' Μπαλῆ**

Μικρὴ σχετικὰ ἔκταση μὲ χειμάδια ποῦ ἀνήκουν στὸν κάτοικο τοῦ χωριοῦ Μπαλῆ (βλ. καὶ λακκοπούλα Μπαλῆ).

- 
1. Στεργιόπουλος, Τοπ. Ν.Δ. Ἡπ. 325.
  2. Στεργιόπουλος, Συμβολή 110.
  3. Ὁ.π., 140.
  4. Στεργιόπουλος, Τοπ. Κονίτ., 13 (1938) 188.
  5. Μπέττης, Γραμμένο 692.
  6. Θαβώρης, δ.π. 122.
  7. ΛΔΚΟ, 288 καὶ 313.